

СОВЕТ КАТМЫШСКОГО
СЕЛЬСКОГО ПОСЕЛЕНИЯ
МАМАДЫШСКОГО
МУНИЦИПАЛЬНОГО РАЙОНА
РЕСПУБЛИКИ ТАТАРСТАН

ул.Кирова, д.74, с. Катмыш,
Мамадышский район,
Республика Татарстан, 422177

ТАТАРСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
МАМАДЫШ МУНИЦИПАЛЬ
РАЙОНЫ КАТМЫШ АВЫЛ
ЖИРЛЕГЕ СОВЕТЫ

Киров ур., 74 нче йорт, Катмыш авылы,
Мамадыш районы,
Татарстан Республикасы, 422177

тел.(факс): (85563) 2-55-19; e-mail: Dusm.Mam@tatar.ru, www:mamadysh.tatarstan.ru

Решение
«11» апрель 2018 ел

Карар
№ 1-32

«Татарстан Республикасы Мамадыш муниципаль районының Катмыш авыл
жирлеге» муниципаль берәмлеге территориясен төзекләндерү кагыйдәләрен
раслау турында

«Россия Федерациясендә жирле үзидарәне оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 06 октябрдәге 131-ФЗ номерлы Федераль закон, «Татарстан Республикасында жирле үзидарә турында» 2004 елның 28 июлендәге 45-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законы, Россия Федерациясе Төзелеш һәм торак-коммуналь хужалык министрлыгының 2017 елның 13 апрелдәге 711/пр номерлы «Жирлекләр, шәһәр округлары, шәһәр эчендәге районнар территорияләрен төзекләндерү кагыйдәләрен эзерләү өчен методик рекомендацияләренә раслау турында» боерыгы, «Татарстан Республикасы Мамадыш муниципаль районының Катмыш авыл жирлеге» муниципаль берәмлеге Уставы нигезендә, Катмыш авыл жирлеге территориясендә объектларны төзекләндерүнең бердәм таләпләрен билгеләү максатларында, Мамадыш муниципаль районы Катмыш авыл жирлеге Советы **КАРАР КАБУЛ ИТТЕ:**

1. «Татарстан Республикасы Мамадыш муниципаль районының Катмыш авыл жирлеге» муниципаль берәмлеге территориясен төзекләндерү кагыйдәләрен икенче укулышта 1 нче кушымта нигезендә расларга.

2. Әлеге карарны авыл жирлегенең мәгълүмат стендларында, Мамадыш муниципаль районының mamadysh.tatarstan.ru рәсми сайтында, Татарстан Республикасының хокукый мәгълүматының рәсми порталында (pravo.tatarstan.ru) урнаштыру юлы белән бастырып чыгарырга (халыкка житкерергә).

3. Әлеге карар Татарстан Республикасының хокукый мәгълүмат рәсми порталында рәсми басылып чыккан көннән үз көченә керә (pravo.tatarstan.ru).

4. Әлеге карарның үтәлешен контрольдә тотуны Мамадыш муниципаль районының Катмыш авыл жирлеге башлыгы И.Г.Габидуллинга йөкләргә.

Мамадыш муниципаль районы
Катмыш авыл жирлеге
Башлыгы, Совет рәисе

/И.Г.Габидуллин/

**Мамадыш муниципаль районының «Катмыш
авыл жирлегә» муниципаль берәмлеге
территориясен төзекләндерү Кагыйдәләре**

I кисәк. Гомуми өлеш

Әлеге Татарстан Республикасы Мамадыш муниципаль районының «Катмыш авыл жирлегә» муниципаль берәмлеге территориясен төзекләндерү Кагыйдәләре (алга таба – Кагыйдәләр) «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 06 октябрәндәге 131-ФЗ номерлы Федераль закон, «Әйләнә-тирә мохитне саклау турында» 2002 елның 10 гыйнварындагы 7-ФЗ номерлы Федераль закон, «Житештерү һәм куллану калдыклары турында» 1998 елның 24 июнендәге 89-ФЗ номерлы Федераль закон, «Жирлекләр, шәһәр округлары, шәһәр эчендәге район территорияләрен төзекләндерү кагыйдәләрен эзерләү өчен методик тәкъдимнәр раслау турында» Россия Федерациясе Төзелеш министрлыгының 2017 елның 13 апрелдәге 711/пр номерлы боерыгы нигезендә эшләнә.

1 бүлек. Гомуми нигезләмәләр

1. Әлеге кагыйдәләр Татарстан Республикасы Мамадыш муниципаль районының «Катмыш авыл жирлегә» муниципаль берәмлеге территориясен төзекләндерү буенча, шул исәптән тиешле биналарның һәм корылмаларның фасадлары һәм коймаларының тышкы кыяфәтенә карата, шулай ук биналарның (биналарның) һәм корылмаларның якин-тирә территорияләрен төзекләндерүдә милекчеләренә катнашу тәртибен, төзекләндерү объектлары элементларын, шул исәптән мәгълүмат конструкцияләрен, кече архитектура формаларын, шул исәптән кече архитектура формаларын төзекләндерү, планлаштыру, урнаштыру һәм карап тотуга карата бердәм нормалар һәм таләпләрен, ял итү урыннары (мәйданчыклар һәм ял итү зоналары), машина туктап тору мәйданчыклары, яшелләндерү элементлары, балалар мәйданчыклары, спорт мәйданчыклары, төзелеш мәйданчыклары, хайваннарны урамда йөртү һәм дрессировкалау өчен мәйданчыклар, коймалар (киртәләр), тышкы яктырту объектлары (чаралары) урыннарын планлаштыру, урнаштыру һәм карап тоту тәртибен билгели.

2. Әлеге Кагыйдәләр Татарстан Республикасы Мамадыш муниципаль

районының «Катмыш асыл жирлеге» муниципаль берәмлеге(алга таба - муниципаль берәмлек) территориясендә барлык юридик һәм физик затлар тарафыннан үтәләше мәжбүри булып тора.

3. Муниципаль берәмлек территориясен төзекләндерүне түбәндәге органнар тәэмин итә:

оештыру һәм контроль функцияләрен гамәлгә ашыручы Башкарма комитетның тармак (функциональ) органнары;

- муниципаль берәмлекне карап тоту һәм төзекләндерү эшләрен башкаручы оешмалар;

- юридик затлар һәм шәхси эшқуарлар(алга таба - оешмалар), шулай ук гражданның булган мөлкәтне һәм аның янындагы территорияләрен тотуны гамәлгә ашыручы гражданныр.

4. Төзекләндерү эшчәнлегендә катнашучылар булып түбәндәгеләр тора:

- төзекләндерүгә таләп формалаштыручы һәм тәкъдим ителгән карарларны бәяләүдә катнашучы муниципаль берәмлек халкы. Аерым очрақларда муниципаль берәмлек халкы эшләрен башкаруда катнаша. Халык түбәндәге ижтимагый оешмалар һәм берләшмәләр тарафыннан тәкъдим ителергә мөмкин:

- техник заданиене формалаштыручы жирле үзидарә органнары вәкилләре башкаручыларны сайлылар һәм үз вәкаләтләре чикләрендә финанслауны тәэмин итәләр;

- муниципаль берәмлек территориясендә эшчәнлек алып баручы хужалык итүче субъектлар, алар төзекләндерү буенча чараларны финанслауда катнаша алалар;

- һөнәри жәмәгәтчелек вәкилләре, шул исәптән ландшафт архитекторлары, төзекләндерү һәм яшелләндерү белгечләре, төзекләндерү концепцияләрен һәм проектларын эшләүче архитекторлар һәм дизайнерлар, эш документлары;

- эшләрен башкаручылар, төзекләндерү һәм яшелләндерү, шул исәптән кече архитектура формаларын төзү буенча белгечләр;

- территорияне төзекләндерү белән кызыксынган башка затлар.

5. Физик һәм юридик затлар, оештыру-хокукый формаларына бәйсез рәвештә, үзләренә милек хокукында яки башка әйбер хокукында булган жир кишәрлекләрен вакытында һәм сыйфатлы итеп жыештыруны һәм карап тотуны законнар, әлеге кагыйдәләр һәм муниципаль хокукый актлар нигезендә тәэмин итәргә бурычлы.

2 бүлек. Төшенчәләр һәм билгеләмәләр

6. Әлеге Кагыйдәләрдә түбәндәге төшенчәләр кулланыла:

1) **территорияне төзекләндерү** - муниципаль берәмлек территориясен төзекләндерү кагыйдәләрендә билгеләнгән чаралар комплексын гамәлгә ашыру эшчәнлегә, ул гражданның яшәү шартларының уңайлылыгын тәэмин итүгә һәм яхшыртуга, муниципаль берәмлек территориясенә санитария һәм эстетик торышын яхшыртуга, торақ пунктлар территорияләрен һәм мондый территорияләрдә урнашкан объектларны, шул

исәптән гомуми файдаланудагы территорияләрне, жир кишәрлекләрен, биналарны, корылмаларны, территорияләрне карап тотуга юнәлдерелгән;

2) **якын-тирә территория**-мондый жир кишәрлеге барлыкка килгән һәм чикләре Россия Федерациясе субъекты законы белән билгеләнгән тәртип нигезендә муниципаль берәмлек территориясен төзекләндерү кагыйдәләре белән билгеләнгән очракта, бина, төзелмә, корылма, жир кишәрлеге янәшәсендәге гомуми файдаланудагы территория;

3) **төзекләндерү элементлары**-декоратив, техник, планировка, конструктив жайланмалар, яшелләндерү элементлары, төрле жиһазлар һәм бизәү элементлары, шул исәптән биналарның, корылмаларның, корылмаларның фасадларының, кече архитектура формалары, капитал булмаган стационар булмаган корылмалар һәм корылмалар, мәгълүмат щитлары һәм территорияне төзекләндерүнең состав өлешләре буларак кулланыла торган күрсәткечләр;

4) **туплаучы бункер** - 2 кубометрдан артык зур габаритлы һәм башка чүп жыю өчен махсулаштырылган савыт;

5) **ишегалды территориясе**-бер яки берничә күп фатирлы йорт янындагы һәм анда яшәүче затларның гомуми кулланылышында булган һәм аларның эшләвен тәмин итә торган территория. Күп фатирлы йортларның ишегалды территориясендә балалар майданчыклары, ял итү урыннары, киём киптерү, автомобиль кую урыннары, яшел үсентеләр һәм башка жәмәгать кулланылышы объектлары урнашырга мөмкин;

б) **балалар майданчыгы** - балалар уеннары өчен билгеләнгән объектлар (таулар, карусельләр, таганнар, комлыклар һәм (яисә) башка шундый объектлар) урнашкан жир кишәрлеге;

7) **газон** - каты өслекле булмаган, чирәмле һәм (яисә) биләгән жир кишәрлеге өсте табигый яки ясалма барлыкка килгән чирәмле жир яисә агач-куак үсемлекләре өчен, ясалма яшелләндерү өчен билгеләнгән жир кишәрлеге; 8) **яшел утыртмалар** - агаччыл-куаклыклы һәм табигый һәм ясалма барлыкка килгән үләнчел үсемлекләр;

9) **жир эшләре** - гомуми файдаланудагы автомобиль юлларының, башка күчәмсез мөлкәт объектларының бүлөп бирелгән полосасы чикләрендә биналарны, жир асты һәм жир өсте инженер челтәрләрен, корылмаларны, юл өслекләрен төзегәндә, реконструкцияләгәндә һәм ремонтлаганда субайлар кагуга һәм субай өстенә корылмалар коруга бәйлә эшләр (шул исәптән авария-торгызу корылмаларын) башкару (сукалау эшләреннән тыш), шулай ук тышкы төзекләндерү элементларын бозуга бәйлә 50 сантиметрдан артыграк урынны грунт белән каплау;

10) **инженерлык коммуникацияләре** - үз эченә суүткәргеч, канализация, жылылык, торба үткәргечләр, электр тапшыру линияләре, элемент һәм башка инженерлык корылмалары, су агызу юлларын алган жир асты коммуникацияләре су жыю урыннары, шулай ук башка коммуникацияләр һәм алар белән бәйлә жир өсте һәм жир өсте объектлары (корылмалар) һәм элементлар (коймалар, саклагычлар, торба үткәргечләр терәкләре, кое люклары түбәләре, яңгыр сулары һәм вентиляция рәшәткәләре, төрле ярдәмчел жайланмалар һәм агрегатлар, урам-су талау

колонкалары)яисә эшләнәп ятучы башка инженерлык корылмалары;

11) **контейнер** - каты коммуналь калдыкларны жыю өчен хезмәт итүче 2 куб метрга кадәр күләмле махсуслаштырылган сыешлык;

12) **контейнер мәйданчыгы** - жир кишәрлегендә кирәкле санда контейнерлар һәм бункерлар урнаштырып, чүп-чар жыю һәм вакытлыча саклау өчен махсус жиһазландырылган мәйданчык;

13) **компенсацион яшелләндрерү** - юкка чыгарылган яки зыян күргәннәре урынына яшел үсентеләрне яңаданутырту;

14) **кече архитектура формалары** (алга таба - МАФ) - монументаль элементлар - декоратив бизәлеш, жайланма өчен мобиль һәм вертикаль яшелләндрерү (беседкалар, аркалар, бакча-парк скульптурасы, вазоннар, чәчәк түтәлләре, шпалерлар), су жайланмалары (фонтаннар, бюветлар, декоратив сулыклар), муниципаль жиһазлар (жәмәгать киңлекләре, рекреацияләр һәм ишегаллары территорияләрендә урнаштырылган ял эскәмияләре; эскәмияләр, мәйданчыкларда өстәл уеннары өстәлләре, сезонлы кафелар өчен бакча һәм урам жиһазлары), коммуналь-көнкүреш һәм техник жиһазлар (көнкүреш чүпләрен жыю контейнерлары, урналар, почта ящиклары, инженерлык жиһазлары элементлары), карау люклары һ.б.

15) **ордер** - жир һәм төзелеш эшләрен житештерүгә хокук бирә торган документ;

16) **тышкы яктырту объектлары (чаралары) (яктырту жайланмалары)** - урамнарда, скверларда, паркларда, мондый яктырту өчен махсус билгеләнгән баганаларда, диварларда, биналарның һәм корылмаларның түшәмәләрендә, металл, тимер-бетон һәм башка конструкцияләрдә, биналарның, корылмаларның һәм жәмәгать кулланышындагы башка урыннарда урнашырга мөмкин булган тышкы яктырту приборлары (яктырткычлар, прожекторлар).;

17) **төзекләндерүпроекты** - территорияне һәм башка төзекләндерү объектларын төзекләндерү буенча проект чишелешләрен (шул исәптән төсләрне) билгели торган текст һәм график формадагы материалларны үз эченә алган документлар;

18) **хайваннарны йөртү һәм дрессировкалау өчен мәйданчык** - территориянең йорт хайваннарын урамда йөртү һәмөйрәтү өчен билгеләнгән аерым участогы;

19) **машиналар туктап торумәйданчыгы**–жиңел автомобильләре һәм башка мототранспорт чараларын (мотоцикллар, мотороллерлар, мотоколяскалар, мопедлар, скутерлар) саклау (стоянкалар) өчен билгеләнгән махсус ачыкмәйданчык;

20) **яшел утыртмаларгазыян китерү** - яшел үсентеләрнеңжир өсте өлешенәһәмтамыр системасына механик,химик һәм башка төрле үсүен туктата торган зыян китерү, шул исәптән яшел үсентеләрне яки туфракнызарарлы матдәләр белән пычрату;

21) **төзекләндерүобъектын карап тоту**- төзекләндерүобъектларының, аларның аерым элементларының техник, физик, санитария һәм эстетик халәтендә чисталык, аларны тиешле тәртиптә тотуне тәэмин итү;

22) **территорияне карап тоту** - территорияне һәм төзекләндрү объектларын, аларның аерым элементларын тиешле техник, физик, эстетик халәтендә жыештыру һәм тоту буенча чаралар һәм эшләр комплексы;

23) **спорт майданчыгы** - өслегендә физик культура һәм спорт белән шөгыльләнү өчен билгеләнгән объектлар урнашкан жир кишәрлеге (баскетбол щитлары, бруслар, гимнастик стеналар, турниклар һәм (яисә) башка шундый объектлар);

24) **төзелеш майданчыгы** - яңа (шул исәптән төгәлләнмәгән төзелеш объектлары) төзү урыны, шулай ук күчемсез мөлкәтнең гамәлдәге объектларын реконструкцияләү, техник яктан яңадан үзгәртү һәм (яисә) ремонтлау, сүтү урыны, шулай ук корылмаларны төзү һәм (яисә) монтажлау, ремонтлау һәм (яисә) техник яктан яңадан үзгәртү урыны;

25) **гомуми файдаланудагы территорияләр**- алардан һәркем тоткарлыксыз файдалана торган территорияләр (шул исәптән майданнар, урамнар, юллар, яр буйлары, гомуми файдаланудагы су объектларының яр бие полосалары, скверлар, бульварлар һ.б.);

26) **каты коммуналь калдыклар** - каты коммуналь калдыклар-физик затлар куллану процессында торак урыннарда барлыкка килә торган калдыклар, шулай ук шәхси һәм көнкүреш ихтыяжларын канәгатьләндерү максатларында физик затлар тарафыннан аларны торак урыннарда куллану процессында үзләренә куллану үзлекләрен югалткан товарлар. Каты коммуналь калдыкларга шулай ук юридик затлар, шәхси эшмәкәрләр һәм физик затлар эшчәнлеге процессында барлыкка килә торган куллану процессында торак урыннарда барлыкка килә торган калдыклар составы буенча охшаш калдыклар да керә;

27) **территорияне жыештыру** - территорияне даими рәвештә чүп-чардан, кардан, боздан, пычрактан һәм моның өчен махсус бүлеп бирелгән житештерү һәм куллану калдыкларын һәм (яисә) башка чүп-чарданчистарту, шулай ук халыкның экологик һәм санитар-эпидемиологик иминлеген тәэмин итүгә юнәлдерелгән башка чаралар комплексына бәйле чаралар;

28) **урна** - чүп-чар жыю өчен хезмәт итүче махсуслаштырылган сыешлык;

29) **төзекләндрү объектлары элементлары** - конструктив һәм төзекләндрү объектларының функциональ өлешләре, аларның тышкы кыяфәтен билгели торган, төзекләндрү объектларын визуаль кабул итүне, шулай ук аларның функциональ билгеләнеше нигезендә төзекләндрү объектларынан файдалануны (эксплуатацияне) тәэмин итә торган элементлар;

30) **яшелләндрү элементлары** - скверлар, парклар, сәнәгать һәм торак төзелешендә, ижтимагый-административ үзәкләрдә, шулай ук урамнарда һәм магистральләрдә, шулай ук яшелләндрү өчен билгеләнгән территорияләр;

31) **өслекләрне үзара бәйләү элементлары** - борт ташларының төрле төрләре, пандуслар, баскычлар;

32) **хужалык майданчыклары** - йорт яны территориясендә махсус жиһазландырылган, хужалык өчен билгеләнгән майданчыклар, киёмнәрне

киптерү, келәмнәр һәм йорт эйберләрен, тузан жыйгычларны чистарту урыны.

II кисәк. Объектларга, төзекләндерү элементларына таләпләр һәм аларның эчтәлегә

3 бүлек. Гомуми таләпләр

7. Торак мохитне, урамнарны һәм юлларны, төзекләндерү объектларын, мәдәни-көнкүреш хезмәте күрсәтү объектларын проектлаганда, төзекләндергәндә һәм карап тотканда, халыкның аз мобильле төркемнәре өчен тирәлекнең уңайлы булуы, һәркем файдалана алырлык булу, шул исәптән әлегә объектларны халыкның төркемнәрен хәрәкәتكә китерүче элементлар һәм техник чаралар белән тәмин итү күздә тотыла.

8. Халыкның аз мобиль төркемнәрен хәрәкәتكә китерүче техник чараларны һәм жайланмаларны проектлау, төзү, урнаштыру расланган проект документациясе нигезендә заказчы тарафыннан яңа төзелгән вакытта гамәлгә ашырыла.

9. Муниципаль берәмлекнең гомуми файдалану территорияләрендә түбәндәгеләр тыела:

1) территорияне металл ватыклары, төзелеш һәм көнкүреш чүп-чары белән тутырырга, эскертләр һәм тюкланган авыл хужалыгы продукциясе һәм калдыклар куярга, ягулык-майлау материаллары, нефть продуктлары белән пычратырга, калдыклардан чүплекләр кору;

2) махсус билгеләнгән урыннардан һәм калдыклар жыю өчен контейнерлардан тыш калдыкларны һәм чүп-чарны урнаштыру;

3) стационар булмаган сәүдә объектларын, шулай ук ял итү өлкәсендә хезмәт күрсәтү өлкәсе объектларын (аттракционнар, кабартылган батутлар, велосипедлар, роликлар прокаты һәм халыкның ялын һәм күңел ачуын оештыру өчен кулланыла торган башка шундый объектлар) билгеләнгән тәртипне бозып урнаштыру;

4) реклама-мәгълүмат материалларын яшел утыртмаларда (агачларда, куаклыкларда һәм су үткәргечләрендә, торбаларда, урам коймаларында һәм баганаларда, асфальт өслекләрдә һәм жәелмәгән башка плиталы өслекләрдә урнаштыру;

5) махсус билгеләнгән урыннардан тыш, автотранспорт чараларын юарга һәм чистарту;

б) пычрак йөкләрне, тузанлы йөкләрне, эретмәләрне, яфракларны, калдыкларны брезент белән капламыйча яисә юлларның пычрануын булдырмый торган башка материал белән күчерү;

7) стационар булмаган объектларны үз белдегә белән урнаштыру;

8) тиешле рәхсәттән (ордер) башка жир эшләрен уздыру;

9) бу максатлар өчен билгеләнмәгән урыннарда грунт, чүп-чар, калдыклар, кар, боз чыгарырга һәм аларны түгү;

10) урамнарда, тротуарларда, газоннарда төзелеш материалларын кую, квартал эчендәгә юлларны һәм гамәлдәгә законнарны бозуга илтә торган

юлларны каплап кую;

11) тәмәке төпчөклөрөн, кәгазьне, чүп-чарны газонга, тротуарларга, урамнар, майданнар, ишегаллары территорияләренә, паркларга, скверларга һәм башка жәмәгать урыннарына ташлау;

12) бакча диваннарының, эскәмияләренң терәлеп утыра торган жирләренә менеп утыру, урналарны, урам яктырту фонарьларын, башка кече архитектура формаларын пычрату яисә юкка чыгару;

13) катнашманы һәм көнкүреш чүп-чарын кое капкачларына, су кабул итү рәшәткәләренә яңгыр канализациясенә, лотоклар, кюветларга салу;

14) чүп-чар, яфрак һәм коры үләннәрне, тара, житештерү калдыкларын, каты коммуналь калдыкларны яндыру, учаклар кабызу, шул исәптән предприятиеләрнең эчке территорияләрендә һәм шәхси биләмәләрдә янгынга каршы чаралар күрмичә чүп яндыру (ябык савытлар һәм янғын сүндерү чаралары булырга тиеш);

15) шушы максатларга туры килмәгән урыннарда урам сәүдәсен оештырырга;

16) үз белдеге белән фасадны яңадан жиһазлау, барлык типтагы гаражларны, чүпләүчеләрне, базларны, утын сарайларын, будкаларны, күгәрчен ояларын, теплицаларны, лапасларны һәм башка корылмаларны урнаштыру, шулай ук билгеләнмәгән урыннарда тышкы мәгълүмат йөртүчеләр, кече архитектура формаларын урнаштыру;

17) яшел утыртмаларга зыян китерү, аларны сындыру, бозу һәм юкка чыгару, агач кәүсәләрен үз белдеге белән кисү, агачларга гамак һәм таган, кер киптерү өчен баулар бәйләү, аларга кадак кагу;

18) газоннарны бозу һәм юк итү;

19) юл өслекләренң юл өлешенә, гамәлдәге законнарны бозып, кар чыгару;

20) йорт хайваннарын, кош-кортны урамда, авыл хужалыгы жирләрендә, махсус билгеләнгән урыннардан тыш (көтүлекләрдән тыш) урамда, авыл хужалыгы жирләрендә йөртү;

21) эре габаритлы чүп-чарны, көнкүреш техникасын һәм жиһазларын, агач йомычкаларын, эре габаритлы чүп-чар чыгаруга шартнамә булмаганда һәм гамәлдәге законнарны бозып, контейнер майданчыкларына кую;

22) гамәлдәге законнарны бозып, комплектлаштырылган (төзәтелмәгән) транспорт чарасын урнаштыру һәм саклау;

23) чишмәләр, су үткәргеч колонкалар, елгалар, күлләр һәм ясалма (декоратив) сулыклар ярларында кое янында автотранспорт чараларын юарга, кер юарга, хайваннар коендырырга, юынырга ярамый;

24) торақ йорт янындагы территориядә, йорт янындагы территориядән читтә тирес чыгару;

25) йорт яны территорияләрендә, урам юллары, урамнарда, урамнардан читтә һәм бу максат өчен билгеләнмәгән башка урыннарда жайланмалар көйләү, су сиптерү урыннарын, житештерү һәм куллану калдыкларын чыгару, йорт яны территорияләрендә, урам юллары, урамнарда, урамнардан читтә һәм бу максат өчен билгеләнмәгән башка урыннарда сыек калдыклар ташлау. Торақ биналарда канализациясе булмаган урыннарда бәдрәф һәм

юынтык сулар өчен чүп базлары каралган, алар эре предметларның чокырга элэгүенә комачаулый торган рәшәткәле стеналар һәм капкачлар белән капланган булырга тиеш;

26) рельслар, бүрәнәләр, тимер балкалар, торбалар, кирпеч һәм башка авыр предметлар төяү-бушату эшләрен башкарганда ишелеп төшү, машиналарның каты өслекле урамнары буйлап, жәяүлеләр юлларында йөрүе, тротуарларда һәм газоннарда зур йөк транспортының хәрәкәте һәм туктап торуы тыела;

27) торак пункт территориясенә автотранспорт көпчәкләре белән грунт һәм пычрак алып чыгу;

28) торак пунктлар чикләрендә яшелләнделерелгән территорияләрдә (газоннарны, чәчәкләкләрне һәм үләнчел үсемлекләр биләгән башка территорияләрне дә кертеп), балалар һәм спорт майданчыкларында, хайваннарны йөртү өчен майданчыкларда, шулай ук йорт яны территориясендә урнашкан хужалык майданчыкларында транспорт чараларын урнаштыру.

4 бүлек. Балалар майданчыклары

10. Балалар майданчыклары төрле яшьтәге балаларның уеннары һәм актив ялы өчен оештырыла: мәктәпкәчә (3 яшькә кадәр), мәктәпкәчә (7 яшькә кадәр), кече һәм урта мәктәп яшендәгеләр өчен (7-12 яшь), яшүсмерләр өчен (12-16 яшь) каралган. Балалар майданчыклары төрле яшь төркемнәре өчен аерым майданчыклар рәвешендә яисә зонировкалы комплекслы уен майданчыклары буларак яшь мәнфәгатьләренә карап оештырылырга мөмкин.

11. Майданчыкларның урнашу күләмнәре һәм шартлары, норматив нормалар һәм кагыйдәләр таләпләрен исәпкә алып, балаларның яшь төркемнәренә һәм муниципаль берәмлектә торак төзелешен урнаштыру урынына карап проектлана.

12. Балалар майданчыкларын урнаштыру инженерлык коммуникацияләре хужалары белән килештерелергә тиеш.

13. Балалар майданчыкларын транзит жәяүлеләр хәрәкәтеннән, машина узу юлларыннан, борылыш майданчыкларыннан, кунаклар өчен стоянкалардан, чүп-чар жыю майданчыкларыннан, автотранспорт чараларын даими һәм вакытлыча саклау участкаларыннан аерып алынырга тиеш. Балалар майданчыкларына керү юлларын машина юлында оештырырга ярамый.

5 бүлек. Спорт майданчыклары

14. Спорт майданчыклары халыкның барлык яшь төркемнәре физкультура һәм спорт белән шөгыйльләнү өчен билгеләнгән, аларны торак һәм рекреация билгеләнешендәге территорияләр, спорт корымалары участкалары, мэгариф учреждениеләре участкалары составында проектларга кирәк.

15. 15. Үсемлекләрне майданчык периметры буйлап урнаштырырга, майданның кырыеннан кимендә 2 метр ераклыкта тиз үсә торган агачлар утыртырга кирәк. Бик күп санда очып йөри торган, мул уңыш бирә торган һәм иртә коела торган яфраклы агачлар һәм куаклыklar кулланырга кирәкми.

Майданны киртэләү өчен вертикаль яшелләндерү кулланырга кирәк.

16.16. Майданчыклар 2,5-3 м биеклектәге челтәрле коймалар белән жиһазландырылырга тиеш, ә спорт майданчыклары янәшәсендәге урыннарда - 1,2 м биеклектә.

17. Спорт майданчыкларын урнаштыру инженерлык коммуникацияләре хужалары белән килештерелергә тиеш.

6 бүлек. Вакытны файдалы уздыру һәм ял итү майданчыклары

18. Өлкәннәр өчен вакытны файдалы уздыру һәм ял итү майданчыкларын торак төзелеше участкаларында, жирлекнең яшелләндерелгән территорияләрендә, паркларда һәм урман паркларында урнаштырырга кирәк.

19. Ял майданчыгында төзекләндерү элементларының мәжбүри исемлегенә түбәндәгеләр керә: өслекнең каты төрләре, майданчыкның газон белән бәйләнгән элементлары, яшелләндерү, ял итү өчен эскәмияләр, эскәмияләр һәм өстәлләр, урналар (ким дигәндә, һәр эскәмия янында), яктырту жиһазлары.

20. Яктырту жиһазлары эшчәнлеген майданчык урнашкан территорияне яктырту режимында тәмин итәргә кирәк.

21. Аларга тоткарлыксыз кереп йөрү һәм инвалидлар һәм халыкның башка аз мобильле төркемнәре тарафыннан файдалану өчен җайланмасыз ял майданчыкларын планлаштыру һәм төзекләндерү рөхсәт ителми.

22. Майданны плитә белән каплауны проектларга кирәк. Ял майданчыкларын һәм балалар майданчыкларын берләштергәндә, балалар уеннары зонасында өслекнең каты төрләрен урнаштыру рөхсәт ителми.

23. Ял итү урыннары территориясә көн саен чүп-чардан һәм чит предметлардан чистартыла. Агач, куак һәм үләннәрне вакытында чабарга кирәк

24. Юллар, коймалар, эскәмияләр, ял итү урыннарында чүп савытлары төзек хәлдә булырга тиеш. Чүп савытлардан иртәнге сәгатәтә кирәк булган саен чыгарыла, ләкин тәүлегенә бер тапкырдан да ким түгел.

25. Ял итү урыннарын тышкы яктырту чаралары төзек хәлдә булырга тиеш, яктырту арматурасы һәм/яки яктырту терәгендә механик зарарланулар һәм күгәрәк булмаска тиеш, плафоннар чиста булырга тиеш һәм аларда чатнаган, ватылган жирләре булмаска тиеш.

7 бүлек. Этләрне йөртү һәм (яисә) өйрәтү өчен майданчыклар

26. Этләрне йөртү һәм (яисә) өйрәтү майданчыклары гомуми файдалану территорияләрендә, яшел утыртмалардан азат булган территорияләрдә, 1 нче класслы магистраль линияләренең техник зоналарында, 110 кВт көчәнешле электр линияләре астында, беренче һәм икенче поясларны су белән тәмин итү чыганакларының санитар зонасыннан читтә урнаштырыла.

27. Этләрне йөртү һәм (яисә) өйрәтү майданнарның зурлыгы 400-600 кв.м, башка территорияләрдә 800 кв.м тәшкил итәргә тиеш, барлыкка килгән

төзелеш шартларында, булган территориаль мөмкинлекләрдән чыгып, мәйданчыкларның кечерәйтелгән күләме кабул ителә. Мәйданчыкларның 400 метрдан да артык булмавын тәмин итәргә кирәк. Тыгыз торак төзелеше булган территориядә - 600 м дан артык түгел. Мәйданчык чигеннән алып торак һәм жәмәгать биналары тәрәзәләренә кадәр араны кимендә 25 метр, ә балалар учреждениеләре, мәктәпләр, балалар, спорт мәйданчыклары участкаларына кадәр 40 метрдан да ким булмаган күләмдә кабул итәргә кирәк.

8 бүлек. Автостоянкалар мәйданчыклары

28. муниципаль берәмлектә автостоянкаларның түбәндәге төрләре каралган: автомобильләренә кыска вакытлы һәм озак саклау урыннары; урамнар; урамнан тыш («кесәләр» рәвешендә һәм автомобиль юлларыннан чигенүләр); кунаклар өчен (торак төзелеше участогында); халык автомобильләрен саклау өчен (микрорайон); объектта яисә объектлар төркемнәрендә); башкалар (йөк автомобильләре, һ.б.).

29. Транспорт чараларының һәр тукталышында, шул исәптән социаль, инженерлык һәм транспорт инфраструктурасы объектлары (торак, ижтимагый һәм житештерү биналары, төзелмәләр һәм корылмалары, шул исәптән физкультура-спорт оешмалары, мәдәният оешмалары һәм башка оешмалар урнашкан), ял итү урыннары янында, бушлай машина кую урыны (бер урыннан да ким түгел) I, II төркем инвалидлар белән идарә ителә торган транспорт чараларының, шулай ук III төркем инвалидлар тарафыннан Россия Федерациясә Хөкүмәте билгеләгән тәртиптә транспорт чараларының һәм инвалидларны һәм (яисә) инвалид балаларны йөртүче транспорт чараларының кимендә 10 проценты өчен (бер урыннан) бүлеп бирелә. Күрсәтелгән транспорт чараларында "Инвалид" тану билгесе билгеләнергә тиеш. "Инвалид" тану билгесен индивидуаль файдалану өчен бирү тәртибе Россия Федерациясә Хөкүмәте тарафыннан бирелгән вәкаләткә ия башкарма хакимият федераль органы тарафыннан билгеләнә. Билгеләнгән урыннарны машина кую өчен башка транспорт чаралары биләргә тиеш түгел.

Автостоянкалар мәйданчыкларында территорияне төзекләндерү элементларының мәжбүри исемлеге үз эченә түбәндәгеләрне ала: өслекнең каты төрләре (тимер-бетон, бетон, асфальт-бетон, вак таш, грунт өслекләре), өслекләренә үзара бәйләү элементларын, киртәләр, чүп-чар өчен чүп савытлары яисә кечкенә контейнерлар, яктырту жайланмалары һәм мәгълүмат жиһазлары. Автомобильләренә озак саклау өчен түбәле урыннар, жиңел бокс корылмалары, күзәтү эстакадалары белән жиһазландыру рөхсәт ителә.

31. Ижтимагый киңлекләренә һәм ишегалды территорияләрен планлаштырганда газоннарда транспорт чаралары парковкасын булдырмау максатларында махсус киртәләр кую рөхсәт ителә.

30. Автомобиль тукталышлары мәйданчыкларын урнаштыру инженерлык коммуникацияләре хужалары белән килештереләргә тиеш.

9 бүлек. Каты коммуналь калдыкларны
жыю өчен контейнерлар урнаштыру
мәйданчыклары

33. Коммуналь калдыкларның аерым төркемнәрен жыю өчен контейнер мәйданчыклары һәм мәйданчыкларны калдыкларны алу вакыты турында белешмәләр, әлеге эшнә башкаручы оешма исемнәре һәм мәйданчыкны карап тоту буенча сыйфатлы һәм үз вакытында эшләү өчен җаваплы затның контактлары, шулай ук автотранспорт хужаларын контейнерларны бушата торган махсулаштырылган автотранспорт подъездына кертүнең ярамавы турында кисәтә торган мәгълүмат белән тәмин итәргә кирәк.

34. Мондый мәйданчыкларның булуын, коммуналь калдыклар жылырга мөмкин булган теләсә кайсы функциональ билгеләнештәге территорияләр һәм участоклар составында да күздә тотарга кирәк.

35. Контейнер мәйданчыгының зурлыгын калдыкларны жыю өчен кулланыла торган, ләкин санитар-эпидемиологик таләпләр белән каралмаган бурычлардан, габаритлардан һәм контейнерлар саныннан чыгып билгеләргә кирәк.

10 бүлек. Урамнар (шул исәптән җәяүлеләр өчен) һәм юллар.

36. Гомуми файдаланудагы автомобиль юлларын, гомуми файдаланудагы автомобиль юлларын төзекләндерү элементларын төзекләндерүгә юнәлдерелгән чаралар «Россия Федерациясендә автомобиль юллары һәм юл эшчәнлегенә турында һәм Россия Федерациясенә аерым закон актларына үзгәрешләр кертү хакында» 2007 елның 08 ноябрәндәге 257-ФЗ номерлы Федераль законга һәм башка норматив хокукый актларга каршы килмәгән өлешендә һәм Россия Федерациясенә башка норматив хокукый актларына һәм гомуми файдаланудагы автомобиль юлларына карата таләпләрне билгели торган норматив-техник документлар нигезендә гамәлгә ашырыла.

37. муниципаль берәмлек территориясендә җәяүлеләр өчен коммуникацияләр булдырғанда һәм төзекләндергәндә түбәндәгеләрне тәмин итәргә кирәк: транспорт коммуникацияләре белән кисешкән урыннарның минималь санын, җәяүлеләр өчен коммуникацияләр системасының өзлексез булуын тәмин итәргә кирәк, инвалидларны да, халыкның аз мобилле төркемнәрен дә кертәп, кешеләрнең куркынычсыз, тоткарлыксыз һәм уңайлы хәрәкәт итүе һәм бу территорияне яшәлләндерү мөмкинлегенә.

38. Җәяүлеләр йөри торган тротуарларны планлаштырғанда, санитария кагыйдәләре һәм нормалары таләпләре нигезендә халыкның аз мобилле төркемнәре өчен махсус җиһазландырылган урыннарны инвалидларның һәм аларның озатып йөрүче башка төркемнәренә биналарга һәм корылмаларга тоткарлыксыз керә алуны күздә тотарга кирәк.

39. Урамнарны һәм юлларны төзекләндерү элементларының мәҗбүри исемлегенә түбәндәгеләрне үз эченә ала: юл полотносының һәм тротуарларның каты өслекләрен каплау элементлары, урамнар һәм юлларның як -якларын яшәлләндерү, чүп свитлары, эскәмияләр кырына кечкенә контейнерлар,

куркыныч урыннарны киртэләү, яктырту жиһазлары, юл хәрәкәте мәгълүматын (юл билгеләре, разметкалар, светофор җайланмалар).

40. Юл өслегенә төрләрә һәм конструкцияләре урамның категориясен исәпкә алып һәм хәрәкәт иминлеген тәмин итеп проектлана.

41. Урамнарны һәм юлларны яшелләндерү проектын эшләгәндә, төзелеш нормалары һәм кагыйдәләре нигезендә яшел утыртмалардан жир асты коммуникацияләре челтәрләренә һәм урам-юл челтәрәненә башка корылмаларына кадәр минималь ара билгеләнә.

42. Урам-юл челтәрә объектларын җыештыруны тәмин итәләр:

- сүдә нәтижәләре буенча билгеләнгән подрядчы оешма муниципаль контрактка техник бирем шартлары нигезендә;

- инженерлык коммуникацияләре челтәрләре ремонт-торгызу эшләрен башкарганда милекчәселәр карамагында булган оешма ремонт-торгызу эшләрен башкарганда - инженерлык коммуникацияләре челтәрләренә авария урынында юл хәрәкәте куркынычсызлыгын тәмин иткән өчен.

11 бүлек. Өслек төрләрә

43. Җир өслеген каплау муниципаль берәмлек территориясендә имин һәм уңайлы хәрәкәт итү шартлары тәмин итә, шулай ук тирәлекнең архитектур-сәнгать йөзен барлыкка китерә.

44. Проектта кулланыла торган өслекнең ныклы, ремонтлана торган, экологик, таймый торган төрен билгеләргә кирәк. Өслек төрләрен сайлау аларның максатчан билгеләнеше нигезендә гамәлгә ашырыла.

12 бүлек. Парклар, скверлар һәм башка яшел зоналар

45. Парклар, скверлар кыска вакытлы ял итүне, йөрүләренә, транзит җәяүлеләр йөрүне оештыру өчен каралган.

46. Парклар һәм скверлар территорияләрендә төзекләндерү элементлары исемлегә түбәндәгеләрне үз эченә ала: юлларның һәм мәйданчыкларның каты өслекләре, өслекләренә бәйләү элементлары, яшелләндерү, эскәмияләр, урналар яисә кечкенә контейнерлар чүп-чар, яктырту контейнерлары, жиһазлар, архитектура-декоратив жиһазлар, яктырту жиһазлары.

47. Парклар, скверларны яшелләндергәндә урамнардан эчке территорияләренә аеручы утыртмалар полосалары каралган: эре ижтимагый биналар алдында - фонтаннар урнаштыру һәм чәчәк түтәлләре ясап аерып урнаштыру; ял итү өчен мәйданчыклар оештырырга тәкъдим ителә. Скверларны яшелләндергәндә яшелләндерелә торган пространствоны киңәйтү алымнары кулланыла.

48. Парклар, скверлар һәм башка яшел зоналар территориясә көн саен чүп-чардан һәм чит предметлардан чистартыла. Агачларны, куакларны кисү кирәк булган саен башкарыла.

49. Паркларда, скверларда һәм башка яшел зоналарда юллар, киртэләр, эскәмияләр, чүп савытлары төзек хәлдә булырга тиеш. Чүп савытлардан кирәк булган саен алына, ләкин тәүлегенә бер тапкырдан да ким түгел.

50. Паркларда, скверларда һәм башка яшел зоналарда тышкы яктырту чаралары төзек хәлдә булырга тиеш, яктырту арматурасы һәм/яки яктырту баганалары механик зарарланулар һәм күгәрәк, плафоннарда чатнаулар һәм ватылуулар булмаска тиеш.

13 бүлек. Яшелләндерү

51. Яшелләндерү - муниципаль берәмлек территориясендә гамәлдәге һәм/яисә төзелә торган яңа табигый комплекслардан актив файдаланып, муниципаль берәмлекнең тотрыклы мохитен булдыруны, шулай ук муниципаль берәмлек территориясендә элек төзелгән яисә элек гамәлдә булган табигый мохитен саклап калуны һәм аны сак тотуны тәмин итә торган территорияне төзекләндерүнең һәм ландшафт оешмасының состав һәм кирәкле өлеше.

52. Яшелләндерү эшләре муниципаль берәмлекнең төзекләндерү объектларын төзүгә, капитал ремонтлауга һәм реконструкцияләүгә проект документациясен эзерләгәндә планлаштырыла.

53. Агачларны һәм куакларны, шул исәптән корыган һәм авыруларны, кисү муниципаль хокукый актта билгеләнгән тәртиптә бирелә торган рөхсәт нигезендә башкарыла.

54. Эре агачларның сынып төшүе кешеләр гомеренә һәм сәламәтлегенә, биналарның һәм корылмаларның торышына, транспорт хәрәкәтенә, коммуникацияләр эшчәнлегенә янаганда, гадәттән тыш һәм авария очраklarында күрсәтелгән утыртмаларны алдан рөхсәт алмыйча бетерәләр.

55. Ремонтларны кичектергесез уздыру таләп ителә торган объектларда һәм/яки инженерлык коммуникацияләрендә авария хәлендә яшел утыртмаларны сүтү, рөхсәтләргә алдан рәсмиләштермичә, Башкарма комитетка хәбәр итеп башкарыла.

14 бүлек. Кече архитектура формалары (МАФ) һәм урам жиһазлары

56. Кече архитектура формаларын (алга таба – МАФ) төзегәндә һәм төзекләндергәндә функциональ күптөрлелек, ирәкле киңлек булу, жәяүлеләр һәм автомобиль хәрәкәте интенсивлыгы, транспорт төеннәренәң якынлыгы, көн саен территориягә килүче кешеләр санын исәпкә алырга кирәк. Эксплуатацияләүнең барлык шартларын исәпкә алып, объектларның материалларын һәм дизайнын сайларга кирәк.

57. Проектлаштырганда, МАФ сайлаганда түбәндәгеләрне исәпкә алырга кирәк:

- 1) МАФ материалларының һәм конструкциясенәң МАФ климатына һәм билгеләнешенә туры килүе;
- 2) вандалларга каршы якланганлык - жиңмерелүдән, оклейкалардан, язулар һәм сурәтләр ясаудан;
- 3) МАФ детальләрен ремонтлау яисә алмаштыру мөмкинлеге;

4) бозлар һәм кар көртләре барлыкка килүдән саклау, су агып төшүне тәмин итү;

5) хезмәт күрсәтү уңайлыклары, шулай ук МАФ һәм конструкция янындагы территорияне механикалаштырылган һәм кулдан чистарту;

6) конструкцияләрнең эргономияле булуы (арканың биекlege һәм авышлыгы, урналарның биекlege һәм башкалар);

7) әйләнә-тирәдән аерылып тормый торган төсләр;

8) потенциал кулланучылар өчен куркынычсызлык;

9) башка МАФ һәм әйләнә-тирә архитектура белән стилистик ярашу;

10) урнашу зоналары характеристикаларына туры килүе: тротуарлар өчен өчен утилитар, минималистик дизайн, рекреацион зоналар һәм ишегаллары өчен - катлаулырак, декор элементлары белән.

58. МАФ жайланмасына гомуми таләпләр:

1) жәяүлеләр өчен каршылык тудырмай торган урнашу;

2) кешеләр күп жыелган урыннарда компактлы урнаштыру;

3) конструкциянең тотрыклылыгы;

4) ышанычлы фиксация яисә тәмин итү мөмкинлекләр урнашу шартларына карап күчү;

5) МАФның һәр конкрет зонасында мондый зона өчен тәкъдим ителә торган типларның булуы.

59. Урналарны урнаштыруга таләпләр:

1) житәрлек биеклек (100 см га кадәр максимум) һәм күләм;

2) график вандализмнан саклану өчен рельефлы яисә перфорировкалы булу;

3) яңгырдан һәм кардан саклау;

4) куелган чиләкләрне һәм чүп капчыкларын файдалану һәм аларның пөхтә урнашуы.

60. Урам жиһазларына, шул исәптән жәмәгать урыннарында урнашкан эскәмияләрнең төрле төрлеренә, рекреация жайланмаларына, эскәмияләргә һәм өстәлләргә таләпләр - өстәл уеннары, жәйге кафеларга һ.б.:

1) эскәмияләр куюны каты өслекләргә яки фундаментка башкарырга тәкъдим ителә. Ял итү зоналарында, урман паркларында, балалар майданчыкларында өслекнең йомшак төрлеренә эскәмияләр кую рөхсәт ителә. Аның фундаменты булган очракта, жир өслегендә чыгып тормый торган итеп ясарга киңәш ителә.

2) рекреацион зоналар эскәмияләре өчен терәткеләр булу, ишегалды зоналары эскәмияләре өчен терәткеләр һәм тотыну урыннары булу, аркалар булмау һәм транзит зоналардагы эскәмияләр өчен тотыну урыннары булмау;

3) махсус сакланыла торган табигать территорияләре территориясендә тактадан, бүрәнәләрдән, урталай ярылган бүрәнәләрдән һәм агач төпләреннән эскәмияләр һәм өстәлләр ясарга мөмкин.

61. Чәчәклекләрнең (вазоннарның) биекlege, шул исәптән асылмаларның да, автомобильләрне очраклы рәвештә эләктереп алуны һәм чүп-чар элөгүне булдырмай калуны тәмин итәргә тиеш.

62. Чикләүләр урнаштырганда түбәндәгеләрне исәпкә алырга кирәк:

- 1) жэяүлеләрне автомобиль бэрүеннән яклауны тээмин итэ торган нык булуы;
- 2) теләсә кайсы формадагы конструкцияләр төзөргә мөмкинлек бирэ торган модульлелек;
- 3) автомобиль бэрергә мөмкин булган урыннарда яктылык кайтаручы элементлар булу;
- 4) киртәнең урнашуы газон кырыеннан 10 см дан да артык түгел;
- 5) файдаланыла торган материалның нейтраль төслөрөн яки табигый төслөрөн куллану.

63. Автомобиль юлларындагы тротуарларда түбэндәге МАФ кулланырга кирәк:

- 1) сумкалар урыны булган аркасыз эскәмияләр;
- 2) мөмкинлекләре чикләнгән кешеләр өчен эскәмияләрдә терәкләр;
- 3) автомобиль бэрүеннән жэяүлеләрне яклауны тээмин итэ торган киртэләр;
- 4) асылмалы кашпо, асылмалы чәчәклекләр һәм вазоннар;
- 5) биек чәчәклекләр (вазоннар) һәм чүп савытлары.

64. Муниципаль жиһазларны архитектур тирәлеккә карап сайларга кирәк.

65. Заманча дизайнның гадәти муниципаль жиһазы, башкарылуның югары сыйфатлы булуы шарты белән, тарихи төзелеш зоналарында файдаланылырга мөмкин. Заманча төзелешле районнарда тарихи стильдә стильләштерелгән жиһазларны кулланмау яхшырак.

66. Жэяүлеләр зоналары өчен түбэндәге МАФтан файдаланырга кирәк:

- 1) биекlege кеше буена туры китреп куелган урам фонарьлары;
- 2) озак утырырга исәпләнгән эскәмияләр;
- 3) чәчәклекләр һәм кашпо (вазоннар);
- 4) мәгълүмат стендлары;
- 5) саклагыч киртэләр;
- 6) уеннар өчен өстәлләр.

67. МАФ өслегенең майданын минимальләштерергә кирәк, ирекле өслекләрне перфорацияләнгән яисә график вандализмга комачаулаучы яисә аны бетерүне жиңеләйтүче рельефлы итәргә кирәк.

68. бөтен килеш, тоташ ясалган коймаларны рәшәткәлегә алыштырырга тәкъдим ителә. Әгәр койманы сүтү яки рәшәткәлегә алыштыру мөмкинlege булмаса, ул визуаль рәвештә үзгәртелергә мөмкин (мәсәлән, стрит ярдәмендә - контраст рәсемле арт) яки яшел утыртмаларны кулланып визуаль рәвештә каплап куярга.

69. Аз күләмле объектларны (коммутацион шкафларны һәм башкаларны) яклау өчен аз форматлы реклама өслегендә урнаштырырга кирәк. Шулай ук стрит-артны куллану яки аның эчендә афишалы тумба урнаштыру мөмкин.

70. график вандализмнан саклану өчен яктырту баганалары һәм башка объектлар конструкциясен рельефлы, шул исәптән рельефлы кисәкчәләре булган буюулар куллану.

71. Потенциаль вандализм урыннарында (вандализмның төп зонасы - жирдән 30-200 сантиметр) мәгълүмати конструкцияләрне ижтимагый

файдалы мәгълүмат белән, мәсәлән, урынның тарихи планнары, навигация схемалары һәм башка шундый элементлар белән урнаштырырга мөмкин.

72. жиһазларны проектлаанда яки урнаштырганда аның вандаллардан яклауны да күз алдында тотарга кирәк, шул исәптән:

1) жиңел чистартыла торган һәм абразив һәм эри торган матдәләр куллану;

2) жиһазларның яссы өслекләрендә һәм перфоралаштырылган яисә рельефлы текстурлаштыру МАФ куллану, ул белдерүләрне ябыштырырга һәм өслеккә рәсемнәр төшерергә комачаулый һәм чистартуны жиңеләйтә;

3) буяуның яисә материалның караңгы тоннарын куллану.

73. Объектларны максималь дәрәжәдә нейтраль рәвешендә башкарырга кирәк (мәсәлән, нейтраль төснә - кара, соры, ак, башка төсләрнең кара төсмерләрен куллану).

15 бүлек. Койма белән тотып алу

74. Киртәләрне төзегәндә һәм төзекләндергәндә функциональ төрлелек, уңайлы жәяүлеләр мохите оештыру, халыкның ярымприватлы киңлекләрдә булган ихтыяжларын канәгатьләндерү өлешендә табигать белән гармониядә (килү өчен ачык пространство, ләкин күбесенчә социаль мөнәсәбәтләр яки күчемсез милек белән бергә идарә итү белән бәйлә затларның билгеле бер төркеме тарафыннан кулланыла торган киңлек)исәпкә алына, мөнәсәбәтләргә яисә күчемсез мөлкәткә уртақ ия булуга бәйлә рәвештә), жәяүлеләр маршрутлары челтәрендә яшәүчеләргә ихтыяж булган маршрутларны саклап калу, куркынычсызлык таләпләрен исәпкә алып, гомуми файдаланудагы газоннарның һәм яшел утыртмаларны тискәре йогынтыдан саклау.

75. Ижтимагый, торақ, рекреацион билгеләнештәге территорияләрдә декоратив челтәрле металл киртәләр кулланырга кирәк һәм тоташ, бөтенләй капланган һәм тимер-бетон коймалар куллану кулай түгел, шул исәптән күпфатирлы йортларның коймаларын проектлаганда да.

76. Агачлар интенсив жәяүлеләр хәрәкәте зонасында яисә төзелеш һәм реконструкция эшләре зоналарында үскән очракта, яклауның башка төрләре булмаганда, аларның биеклегенә, ничә еллык булуына, агачның тоқымына һәм башка характеристикаларга бәйлә рәвештә билгеләнә торган саклагыч ирекле коймаларны күздә тотарга кирәк.

77. киртәләр төзегәндә һәм төзекләндергәндә түбәндәгеләрне истә тотарга кирәк , шул исәптән:

1) жәяүлеләр һәм транспорт маршрутлары булган урынны яшел зонадан (газоннар, клумбалар, парклар) аеру;

2) кешеләр агымын һәм маршрутларын исәпкә алып, юллар һәм тротуарларны проектлау;

3) төрле биеклектәге кабул итүләрне куллану яки яшел куак киртәләрен булдыру ярдәмендә яшел зоналарны һәм транзит юлларын чикләү;

4) сезонлы кар катламнарын исәпкә алып, бордюр ташының биеклеген

һәм геометриясен проектлау;

5) бордюр ташын файдалану;

6) киртәнең кечерәк зона яисә урынның архитектур үзенчәлекләре аркасында мәгънәсе булмаган очрақларда яшел зоналарны зуррак белән алмаштыру;

7) күпъяллык куаклы яшеллектән файдалану (бигрәк тә яшел зоналар чикләрендә);

8) газоннарның караңгы участкалары өчен яктылыкны кире кайтара торган фасад конструкцияләрен файдалану;

9) Материалларның тәкъдим ителгән табигый төсләрен исәпкә алып (мәсәлән, таш, металл, агач һәм шуңа охшаш), нейтраль төсләрне исәпкә алып, жирле архитектура органнары тарафыннан раслана торган төсле палитра нигезендә төрле төстәге коймаларны (мәсәлән, кара, ак, соры, кара төсләр һәм башка төсләр) куллану.

16 бүлек. Су жайланмалары

78. Су жайланмаларына фонтаннар, эчә торган су фонтаннары, бюветлар, чишмәләр, декоратив сулыклар керә. Су жайланмалары декоратив-эстетик функцияне үти, микроклиматны, һава һәм акустик мохитне яхшырта. Барлык төрдәге су жайланмаларын су торбалары белән тәэмин итү мөһим.

79. Фонтаннарны билгеләнгән тәртиптә килештерелгән индивидуаль архитектура проект эшләнмәләре нигезендә проектларга кирәк.

17 бүлек. Урам коммуналь-көнкүреш жиһазлары

80. Урам коммуналь-көнкүреш жиһазлары чүп-чар жыйгычларның төрле төрләре - бункерлар, контейнерлар, урналар белән тәкъдим ителгән. Коммуналь-көнкүреш жиһазлары төрен сайлаганда төп таләпләр булып экологик иминлек, файдаланудагы уңайлыklar, чистарту жиңеллеге, пөхтә тышкы күренештә торырга тиеш.

81. Коммуналь калдыкларны муниципаль берәмлекләр территорияләрендә (урамнарда, мәйданнарда, рекреация объектларында) жыю өчен контейнерлар һәм (яисә) урналар кулланыла. Рекреация объектлары территориясендә контейнерлар һәм чүп савытлары урнаштыруны эскәмияләр янында, капитал булмаган стационар булмаган корылмалар һәм азык-төлек продуктларын сатуга юнәлдерелгән урам техник жиһазлары урнаштыруны күздә тоту мөһим. Моннан тыш, урнаны жәмәгать транспорты тукталышларында урнаштырырга тәкъдим ителә. Барлык очрақларда да жәяүлеләрнең хәрәкәт итүенә, инвалид һәм балалар коляскалары узуына комачауламый торган жайланмаларны күздә тоту мөһим.

82. Контейнерлар саны һәм күләме житештерү һәм куллану калдыклары турындагы законнар таләпләре нигезендә билгеләнә.

18 бүлек. Урам техник жиһазлары һәм инженерлык коммуникацияләре (линияле корылмалар)

83. Урамдагы техник жиһазларга карау коеларының люклары, яңгыр кабул итү коелары рәшәткәләре, жир асты коммуникацияләренәң вентиляция шахталары, телефон элементәсе шкафлары һ. б. керә.

84. Инженерлык жиһазларының элементлары техник шартларга каршы килергә тиеш түгел, шул исәптән:

1) Жәяүлеләр коммуникацияләре территориясендә (шул исәптән урам аркылы чыгу урыннарында) урнашкан карау коеларының люклары түбәләре яқындагы өслеккә капланган бер дәрәжәдә үтәлергә тиеш, төшү 20 мм дан артмаска тиеш, ә Люк кырые һәм тротуар өслеге арасында 15 мм дан да артмаска тиеш.;

2) Жир асты коммуникацияләренәң вентиляция шахталарын рәшәткәләр белән жиһазландыру мөһим.

85. Тышкы инженерлык коммуникацияләре (жылылык челтәрләре, газүткәргеч, электр челтәрләре, су белән тәмин итү һәм башкалар) һәм үзәкләштерелгән су чыгару системалары төзек хәлдә булырга тиеш.

86. Карау һәм яңгыр кабул итү коеларының жир өсте өлешен, жылылык трассалары, газ, ягулык линияләре, суүткәргечләр, электр тапшыру линияләре һәм аларны изоляцияләү линияләре, линия корылмаларының һәм коммуникацияләренәң башка жир өлешләренә зыян китерү рәхсәт ителми.

87. Урамнарның һәм тротуарларның юл өлешендә урнашкан люкларның, коеларның түбәләре, алар булмаган, зарарланган яисә жиһмерелгән очракта, кичекмәстән карамагында әлегә коммуникацияләр булган оешмалар тарафыннан чикләп алынырга һәм өч көн эчендә торгызылырга тиеш.

88. Карау һәм башка коелар һәм камераларның люклары, урамнарның машиналар йөрү өлешендә һәм тротуарларда газ коверлары асфальт-бетон өслек белән бер тигезлектә булырга тиеш. Моның өчен аларның торышын даими рәвештә тикшерүләр үткәргә кирәк. Өслек жиһмерелгән очракта, аның кырыеннан 1 метр ераклыкта, янәшәдәге зонаның өслеген торгызырга кирәк. Зона кое авызына якин булган өслекне яңадан кайтару үзлекләре, типлары һәм маркалары буенча тиңдәш материаллардан файдаланып башкарылырга тиеш. Асфальт-бетон өслек салу алдыннан мәжбүри тәртиптә түшәүче катламнарны вибрацион юкка чыгару үткәренеләргә тиеш. Асфальт-бетон өслеген жәяр алдыннан асфальт-бетон катламнын вибрацион трамбовка мәжбүри рәвештә үткәренеләргә тиеш. Торгызыла торган һәм якин-тирә катламнарның кисешү тогы жөйнең бөтен биеклегә буенча дымлылыкны киметү һәм эчкә үтеп керүгә комачаулый торган һәм температура үзгәрүләр аркасында торгызыла торган өслекнең жиһмерелүен булдырмый торган адгезив пластик материал белән эшкәртеләргә тиеш. Яңартыла торган һәм аңа якин өслек дәрәжәләрендә тайпылышлар рәхсәт ителми.

89. Карау һәм яңгыр кабул итү коеларының люкларын ачык калдыру, пычрату рәхсәт ителми, жылылык челтәренәң жир өсте линияләренәң, газ, ягулык-һәм линия корылмаларының һәм башка жир өсте өлешләренәң тышкы изоляциясә булырга тиеш, яки күрсәтелгән объектларны вакытында профилактик тикшерүләр уздыру, аларны чистарту, буяу тиешле ремонт

уздырылырга тиеш.

90. Юридик затларга караган су корылмаларына тиешле оешмаларның юл хезмәтләре яисә башка структур бүлекчәләре тарафыннан хезмәт күрсәтелә.

91. Инженерлык челтәрләре белән идарә итү күзәтү коелары һәм төеннәре люкларына, шулай ук янғын сүндерү су белән тәмин итү чыганакларына (янғын гидрантларына, сулыкларга) ирекле керү тәмин ителә.

92. Квартал эчендәге һәм йорт эчендәге линия корылмалары һәм коммуникацияләре челтәрләрен эксплуатацияләүнең нормаль шартларын саклау максатларында физик һәм юридик затларга тыела:

1) коеларның люкларын ачарга һәм суүткәргеч, канализация, жылылык трассалары магистральләрендә запор җайланмаларын көйләргә;

2) әлеге челтәрләрдә эксплуатацияләүче оешмалар рөхсәтеннән башка нинди дә булса эшләр башкарырга;

3) урам, ишегалды челтәрләре өстенә даими характердагы корылмалар төзәргә, инженерлык коммуникацияләре трассаларын төзелеш материаллары, чүп-чар һ. б. Белән тутырырга;

4) коеларны тыгыз ябылмаган килеш калдырырга һәм (яки) ватылган капкачлар белән ябарга;

5) жир өсте суларын канализация системасына җибәрергә;

6) хужалык максатларында янғын гидрантларынан файдаланырга;

7) шланглар ярдәмендә урам колонкаларыннан су алу;

8) колонкаларны сүтәргә;

9) тротуарлардан һәм юл катламнарының лоток өлешеннән чүп-чар, смета һәм башка пычраткычлардан яңгыр кабул итү коеларына (рәшәткә) ташлау. Яңгыр канализациясе челтәрен чистартканда алынган пычраклык аны чистарту эшләрен башкаручы оешма тарафыннан кичекмәстән чыгарылырга тиеш.

10) урамнарда һәм квартал эчендәге территорияләрдә жир эшләре башкарганда люкларны бәрдереп төшерергә, жир асты коммуникацияләренә коеларын грунт белән күмәргә, асфальт җәйгәндә аларны капларга.

19 бүлек. Уен һәм спорт җиһазлары

93. Уен һәм спорт җиһазларын урнаштырганда һәм төзекләндергәндә торак пункт мохите сыйфатын тәмин итү бурычын хәл итү кысаларында, кешеләрне җәлеп итү үзәкләре буларак уен һәм спорт мәйданчыкларын оештыру өлешендә аралашу өчен функциональ төрлелек, уңайлы мохит принцибы исәпкә алына.

94. Муниципаль берәмлек территориясендә уен һәм спорт җиһазлары уен, физкультура-савыктыру җайланмалары, корылмалар һәм (яисә) аларның комплекслары белән күрсәтеләргә мөмкин. Балалар һәм яшүсмерләр өчен уен һәм спорт җиһазлары составын сайлаганда җиһазларның төрле яшь төркемнәренә анатомо-физиологик үзенчәлекләренә туры килүен тәмин итәргә кирәк. Уен һәм спорт җиһазлары санитария-гигиена нормаларына

туры килергә, техник эксплуатациядә уңайлы булырга, эстетик яктан кызыклы булырга тиеш.

95. Халыкның барлык яшь төркемнәре өчен билгеләнгән спорт жиһазлары спорт, физкультура мәйданчыкларында йә рекреацияләр составында махсус жиһазландырылган жәяүлеләр коммуникацияләрендә (сәламәтлек сукмакларында) урнаштырыла.

20 бүлек. Яктылык бирү һәм ут бирү жиһазлары

96. Яктылыкны һәм яктырту жиһазларын булдырганда һәм төзекләндергәндә жирлек мохите сыйфатын тәмин итү бурычын хәл итү кысаларында жәяүлеләр мохитен уңайлы оештыру принциплары, шул исәптән жәяүлеләр өчен кызыклы һәм имин маршрутлар булдыру, шулай ук кешеләрне жәлеп итү урыннарында аралашу өчен уңайлы мохит булдыру зарурлығы исәпкә алына.

97. Яктырту жайланмаларының төп өч төркем (функциональ, архитектур, яктылык мәгълүматын) проектлаганда түбәндәгеләрне тәмин итәргә кирәк:

- экономиялелек, энергия нәтижәлелеге кулланыла торган жайланмалар, электр энергиясен рациональ бүлү һәм куллану;
- яктырту жайланмалары элементларының эстетикасын, аларның дизайнын, көндөзгә һәм төнгә вакытта кабул ителүен исәпкә алып, материаллар һәм эшләнмәләрнең сыйфатын;
- күрсәтмәләрнең төрле режимнарында хезмәт күрсәтү һәм идарә итү уңайлылары.

98. Функциональ яктырту (алга таба - ФО) юл өслекләрен һәм пространстволарны транспорт һәм жәяүлеләр зоналарында яктыртуның стационар жайланмалары белән гамәлгә ашырыла. ФО жайланмалары гадәти, югары, парпетлы, газ жайланмаларына бүленә.

99. Гадәти жайланмаларда яктырткычларны терәкләрдә (венчурлый торган, консольный), асылмаларда яисә фасадларда (бра, плафоннар) урнаштырырга тәкъдим ителә. Аларны транспорт һәм жәяүлеләр зоналарында традицион зоналар буларак кулланарга кирәк.

100. Югары мачталы жайланмалар киңлекләренә, транспорт чишелешләрен һәм магистральләренә, ачык паркингларны яктырту өчен файдаланыла.

101. Парпетлы жайланмаларда яктырткычлар юлларның, күперләренә, эстакадаларның, пандусларның, юл чишелешләренә, шулай ук тротуарларның һәм мәйданчыкларның юл өлешен киртәләүче линия яки пунктир белән парпетка урнаштырыла.

102. Газон яктырткычлары гадәттә газоннарны, чәчәк түтәлләрен, жәяүлеләр өчен юлларны һәм мәйданчыкларны яктырту өчен хезмәт итә. Алар ижтимагый киңлекләр территорияләрендә һәм рекреация объектларында минималь вандализм зоналарында каралырга мөмкин.

103. Баскычка тезеп куелган яктырткычларны, идән асты стеналарын, коймаларны, бина һәм корылмаларның цокольләрен, кече архитектура

формаларын яктырту өчен жәмәгать билгеләнешендәге территорияләрнең жәяүлеләр зоналарын яктырту өчен файдаланырга кирәк.

104. **Архитектур** яктырту (алга таба - АО) кичке сәгатьләрдә сәнгати тәэсирле визуаль мохит формалаштыру, архитектура, архитектура, тарих һәм мәдәният һәйкәлләрен, инженерлык һәм монументаль сәнгать һәйкәлләрен, МАФ, доминант һәм истәлекле объектларны, ландшафт композицияләрен караңгылыктан аеру, яктылык ансамбльләре булдыру. Ул объектларны яктыртуның стационар яисә вакытлыча жайланмалары, башлыча, аларның фасад өслекләрен тышкы яктырту белән тормышка ашырыла.

105. АО вакытлы жайланмаларына бәйрәм иллюминациясе керә: яктылык гирляндалары, сеткалар, контурлы обойлар, светографик элементлар, панноһәм кыздыру лампаларыннан, разрядлы, яктылык диодларыннан, яктылык проекцияләреннән, лазер рәсемнәреннән торган күләмле композицияләр һәм башкалар.

106. Архитектур яктырту максатларында шулай ук ФО жайланмалары да файдаланылырга мөмкин - биналарның, корылмаларның, яшел утыртмаларның фасадларына, иллюминация, яктылык мәгълүматы һәм рекламаларының элементлары урам яктырткычларының терәкләрендә ныгырга мөмкин булган прожекторларны монтажлау өчен.

107. Яктылык мәгълүматы (алга таба - СИ), шул исәптән яктылык рекламасы жәяүлеләрне һәм автотранспорт йөртүчеләрне пространствода ориентацияләү өчен билгеләнгән, шул исәптән юл хәрәкәте кагыйдәләренә каршы килми торган яктылык-окомпозиция бурычларын исәпкә алып, яктылыкны күзәтү бурычларын хәл итү өчен дә.

108. ФО һәм АОның стационар жайланмаларында энергиянең нәтижәле яктылык чыганақлары, эшләнмәнең дизайны һәм эксплуатация характеристикалары буенча сыйфатлы яктырту приборлары һәм системалары: таянычлар, кронштейннар, яклау рәшәткәләре, экраннар һәм гамәлдәге илкүләм стандартлар таләпләренә жавап бирә торган конструктив элементлар кулланыла.

109. ФО жайланмаларында яктылык чыганақларын таләпләрне исәпкә алып, ориентацияне яхшыртуны, уңай күрү шартлары формалашуны, шулай ук, кирәк була калса, яктылык зоналаштыруны исәпкә алып сайларга кирәк.

110. АО һәм СИ жайланмаларында, формалаша торган яктылык һәм төсләр адаптациясе шартларын исәпкә алып, ак яисә төсле яктылык чыганақлары һәм барлык төркемнәренң, бигрәк тә торак пунктның конкрет киңлегендә яисә яктылык ансамблендә эшләүче хроматик яктылык белән, яктырту жайланмаларының уртак тәэсире тудырыла торган суммар күрү эффекты кулланыла.

111. Транспорт һәм жәяүлеләр зоналары федераль округы жайланмаларында яктырту приборлары кулланыла, алар туры, таралган яисә чагылдырылган яктылыкның аскы ярымөлкәсенә юнәлдерелгән.

21 бүлек. Реклама конструкцияләре һәм тышкы мәгълүмат чаралары

112. Реклама конструкцияләрен, мәгълүмат конструкцияләрен (алга таба - вывескалар) урнаштыру, шулай ук башка графикэлементлар «Реклама турында» 2006 елның 13 мартындагы 38-ФЗ номерлы Федераль закон, Татарстан Республикасы Мамадыш муниципаль районы территориясендә тышкы реклама (реклама конструкцияләре) чараларын урнаштыру һәм эксплуатацияләү кагыйдәләре нигезендә гамәлгә ашырыла.

113. Реклама конструкцияләре төзек инженер-техник хәлдә булырга һәм рөхсәт һәм проект документациясенә туры килергә, эстетик күренеш булырга, чиста булырга, өслектә чит язмалар, рәсемнәр, белдерүләр, плакатлар, башка мәгълүмати-басма продукция һәм аларның өлешләре булмаска тиеш. Реклама конструкцияләре бербөтен, жиңмерелмәгән сурәт булырга тиеш.

114. Реклама сурәте булмаганда, биналарда урнашкан щитлы реклама конструкцияләре өслеге, корылмалар, шулай ук реклама конструкцияләре аерым торучы, ачык төстәге щитлар белән ябыла, яисә якты материал белән тартыла.

115. Металлдан эшләнгән реклама конструкцияләре элементлары буялырга һәм коррозиягә бирелмәскә тиеш. Таштан яки бетоннан ясалган реклама конструкцияләре элементлары ташның табигый төсен яки агачның декоратив бизәлешендә куллану очрактарынан тыш, буялырга, агачтан эшләнгән элементлар да буялырга тиеш. Реклама конструкцияләрен сатып алу кирәк булган саен, ләкин елына кимендә 1 тапкыр, 1 майга кадәр гамәлгә ашырыла.

116. Тыела:

1) ике көннән артык зарарланган реклама сурәтләре булган реклама конструкцияләрен эксплуатацияләү (сурәтнең бөтенлеген, язуларны һ.б.);

2) ике тәүлектән артык механик зарарланулары (конструкциянең деформациясе, зыян күргән щит һ.б.), булган реклама конструкцияләрен эксплуатацияләү;

3) чыгарыла торган щитлы реклама конструкцияләрен (штендерларны) урнаштыру.

117. Әгәр мондый урнаштыруны башка субъектлар белән килештерү гамәлдәге законнарда яисә шартнамәдә каралмаган булса, яктырту һәм контактлы челтәр таянычларында реклама продукциясенә теләсә нинди төрләр урнаштыру тыела.

118. Газета, плакатлар, афишалар, белдерүләр һәм реклама проспектылары һәм башка мәгълүмати-басма продукция ябыштыру махсус билгеләнгән щитларда, стендларда яисә тумбаларда гына рөхсәт ителә.

119. Мәгълүмати-басма продукцияне элекке максатлар өчен билгеләнгән конструкцияләрдән башка жирдә урнаштыру тыела.

22 бүлек. Капиталь булмаган стационар булмаган корылмалар

120. Жиңел конструкцияләрдән ясалган, тирән булмаган фундаментларны һәм жир асты корылмаларын (вак сугару сәүдәсе, көнкүреш хезмәте күрсәтү

һәм туклану объектлары, тукталыш павильоннары, жир өсте бәдрәф кабиналары, бокс гаражлары, апиталь характердагы башка объектлар) төзүдә торак пунктның барлыкка килгән мохитенә һәм озак вакытлы эксплуатацияләү шартларына туры килә торган дизайн һәм яктыртуның архитектура-сәнгать таләпләренә җавап бирә торган корылмаларның бизәү материаллары кулланыла. Витринаны пыялалаганда, ныклы, басымлы материаллар, күп катлы пленкалы өслекләр, поликарбонат пыялалар кулланыла.

121. Капиталь булмаган стационар булмаган корылмаларны төзегәндә һәм төзекләндергәндә тирәлекнең сыйфатын тәмин итү бурычын хәл итү кысаларында функциональ күптөрлелек, уңайлы җәяүлеләр мохитен оештыру, территорияне төрле сервислар белән тәмин итү өлешендә аралашу өчен уңайлы мохит булдыру принциптарын исәпкә алырга кирәк.

122. Капиталь булмаган стационар булмаган корылмаларны муниципаль берәмлек территорияләрендә, шулай ук, автомобиль һәм җәяүлеләр хәрәкәтенә комачауламаслык итеп, урнаштырырга. Ваклап сату, көнкүреш хезмәте күрсәтү һәм туклану предприятиеләре корылмаларын Башкарма комитет билгеләгән тәртип нигезендә урнаштырырга киңәш ителә.

23 бүлек. Биналарны һәм корылмаларны бизәү һәм җиһазлау

123. Биналар һәм корылмалар фасадларының тышкы күренеше, төсләр чишелеше, фасадның конструктив элементлары, бина (корылма), реклама конструкцияләре, өстәмә җиһазлар фасадлары урнаштыру урыннары, аларның тибы, төре һәм күләме керә.

124. Биналарны (корылмаларны) тоту бурычлары йөкләнгән биналар (корылмалар) хужалары, биналар (корылмалар) хужалары һәм башка затлар фасадларны тиешле хәлдә тотарга, гамәлдәге законнарда каралган таләпләрне, биналарны, корылмаларны техник эксплуатацияләү кагыйдәләре һәм нормаларында каралган таләпләрне үтәргә тиеш.

125. Фасадларның тиешле торышын тәмин итү максатларында түбәндәгеләр тыела:

1) биналар (корылмалар) фасадларының архитектура детальләрен юк итү, бозу;

2) газеталарның, плакатларның, афишаларның, белдерүләренң, реклама проспектларының һәм әлеге максатлар өчен билгеләнгән урыннардан һәм конструкцияләрдән тыш биналар (корылмалар) фасадындагы башка мәгълүмати-басма продукциянең үз белдеге белән ябыштырылуы;

3) бина (корылмалар) фасадларына, биналарның (корылмаларның) түбәләренә, мәгълүмат элементларын һәм биналарның (корылмаларның) алгы якларын һәм фасадларын урнаштыру һәм эксплуатацияләүгә Башкарма комитет тарафыннан бирелгән мәгълүмати элементларны һәм биналарның (корылмаларның) фасадларын урнаштыру.

126. Үз белдеген белән башкарылган язуларны, шулай ук үз белдеген белән урнаштырылган мәгълүмати-басма продукцияне, мәгълүмат элементларын һәм биналарның (корылмаларның) алгы якларын һәм

жайланмаларын бетерү эшлэрен оештыру милекчеләргә һәм, шулай ук биналарны (корылмаларны) карап тоту буенча вазыйфалар йөкләнгән затларга йөкләнә.

24 бүлек. Капиталь төзелеш элементлары

127. Капиталь төзелеш объектлары номер һәм йорт билгеләре күрсәтелгән табличка белән жиһазландырылырга тиеш.

128. Торак биналар керү номерлары күрсәткечләре белән жиһазланган булырга тиеш. Һәр подъездның әлегә подъездда урнашкан фатирлар номерлары күрсәтелгән билге булырга тиеш.

129. Капиталь төзелеш объектларына кәргәндә каты өслекле мәйданчыклар оештыруны күздә тотарга кирәк, эскәмияләр урнаштыру һәм яшелләндерүнең төрле төрләрән куллану мөмкин.

130. Торак һәм ижтимагый әһәмияттәге капитал төзелеш объектларында кондиционерлар урнаштыру, аларның бина элементларына зыянлы йогынтысын булдырмау шарты белән башкарылырга тиеш. Кондиционерның тышкы блоклары кондиционер эшендә барлыкка килгән конденсат козырекларга, тәрәзәләргә һәм тәрәзә сливларына эләкмәслектеп урнаштырылырга тиеш.

131. Өстәмә жиһазларны урнаштыру, биналар милекчеләре ризалыгы белән, башкарма комитет яисә ул вәкаләт биргән орган тарафыннан бирелгән архитектура биремә нигезендә гамәлгә ашырыла.

132. Капиталь төзелеш объектларының милекчеләренә яисә вәкаләтле затларына, арендаторларына һәм алардан файдаланучыларга түбәндәгеләр кирәк:

1) яңадан планлаштыру һәм капитал ремонт үткәргәндә биналарның һәм корылмаларның гамәлдәге архитектур йөзен хуплау;

2) капитал төзелеш объектларының фасадларына зыян китермәскә, шул исәптән төзелеш эшләрән башкарганда козыреклар, навеслар урнаштыру, фасадта өстәмә жиһазлар урнаштыру өлешендә.

3) кондиционерларның тышкы блокларын архитектур детальләрдә, декор элементларында, кыйммәтле архитектур бизәкләрдә антенналар урнаштыруга юл куймаска, шулай ук архитектур өслекләренә зарарлауга китерә торган ныгытуга юл куймаска.

133. Эшләр башкарганда фасадка, капитал төзелеш объектларының түбәләренә капитал ремонт ясаганда яисә капитал төзелеш объектларын реконструкцияләгәндә түбәндәгеләр кирәк:

1) аерым фасад мәйданында бертөрле рәсемне, төснә, тәрәзәләренң, балконнарның һәм көймәләренң үзара бәйләнү материалларын, балконнарны, яңа архитектура детальләренң формаларын һәм тышкы кыяфәтен, керү юлларында козырекларның түбәләрен, су агу системасын күздә тотарга;

2) торак пунктның төп (магистраль) урамнарына чыга торган биналар һәм корылмалар фасадларында төзелеш урманнарын сакклау сеткасы белән тарттыру, төзелеш компаниясе логотибын яисә фасадның перспектив төрән китерү рөхсәт ителә;

3) төзелеш басмаларын алганнан соң соң зарарланганурынны төзеклэндерергә;

4) төзеклэндерү һәм яшеллэндерү объектларының иминлеген тәмин итәргә.

134. облицовкаларның, штукатуркаларның, фактура һәм буяу катлавының жирле жимерелүе, штукатуркадагы ярыклар, облицовка жөеннән эремәләр, кирпич һәм вак кисәк ябыштыру, тулы жыелма биналар тоташкан урыннарның герметик өлешен жимерү, стеналарның калкып торган өлешләрәндә металл өслекләрнең зарарлануы яки тузуы, су торбалары жимерелү, юеш һәм күгәргән таплар, жылыну һәм өслекнең гомуми пычрануы, шул исәптән графитиниң булуы, парпетларның жимерелүе һәм мондый жимерелүләрнең киләчәктә артуына юл куймыйча, юкка чыгару зарур. Юридик яки физик затлар милкендә, хужалык алып баруда яки юридик затларның оператив идарәсендә торак булмаган яки торак биналарда аерым торак булмаган биналар булган очракта, мондый затлар аталган биналарның фасадларын ремонтлауда өлешләп катнашу буенча йөкләмәләр бирәләр.

135. Фасадларда урнаштырылган мәгълүмати такталар, истәлекле такталар чиста һәм төзек хәлдә сакланырга тиеш.

136. Керү урыны, цоколь, витриналар чиста һәм төзек хәлдә булырга тиеш.

137. Йорт билгеләре чиста булырга тиеш.

138. Подъездларның чыгып торган урыннары , шулай ук түбәләре пычранудан, агач-куак һәм чүп үләннәрәннән чистартылырга тиеш.

139. Кышын түбә кардан, боздан вакытында чистартылырга тиеш. Түбәләргә кардан чистартып, тротуарларга чыгарып ташлау бары тик тәүлекнең якты вакытында урам ягына караган түбә скатында гына рөхсәт ителә. Түбәдән кар ташлау, шулай ук яссы түбәләрдән эчке ишегалды территорияләренә чыгарылырга тиеш. Кар ыргыту алдыннан транспорт чараларының һәм жәяүлеләрнең хәрәкәте куркынычсызлыгын тәмин итә торган сак чаралары уздырырга кирәк, түбә кардан чистартылган вакытта кисәтү чаралары урнаштырылырга тиеш.

140. Түбәдән ташланган карны (карны) торак фондыннан тыш, ташлаганнан соң 24 сәгатьтән дә соңга калмыйча чыгарырга кирәк. Түбәләрдән кар төшкәндә агачларның, куакларның, урам электр яктырткычларының һава линияләренә, растаякларның, мәгълүмат урнаштыру чараларының, юл билгеләренә, элемент линияләренә һ.б. тулысынча сакланышын тәмин итә торган чаралар күрелергә тиеш.

25 бүлек. Жир эшләре башкару

141. Жирлек территориясен төзеклэндерү, жир эшләре оештыру һәм үткәрү, жир эшләрен башкаруга рөхсәт алу (алга таба - ордер), су һәм кар суларын чыгару техник шартларын һәм проектын килештерү, төзеклэндерү объекттын вакытлыча ябуга рөхсәт яисә килешү төзү һәм алу башкарма комитет билгеләгән тәртип нигезендә гамәлгә ашырыла.

142. Юл өслекләрен грунт казу, чыгару һәм тутыру яисә ачу белән бәйлә эшләр (жир асты коммуникацияләрен салу, реконструкцияләү яки ремонтлау, свай һәм шпунт кагу, грунт планировкасы, бораулау эшләре) Ордер комиссиясе тарафыннан бирелгән ордер булганда гына башкарылырга тиеш.

143. Челтәр хужаларына авария эшләрен телефон программасы буенча яки ордер комиссиясе белдерүе буенча, авария хәлендәге ордерны өч көнлек сурокка рәсмиләштерү белән башларга кирәк. Эшләрне озынайту кирәк булганда, Башкарма комитет билгеләгән тәртип нигезендә даими ордер ачыла.

144. Жир эшләрен башкару урыннары тоташ койма, сулысигнал барьерлары, ПВХ челтәре яки яктылык кайтаргыч катлам (тасма) булган челтәрле киртәләр белән, оешма исемен һәм телефон номерын күрсәтеп, сигнал утлары, урап узу юлы һәм жәяүлеләр кичүе күрсәткечләре белән тәмин ителергә һәм, кирәк булганда, күперләр һәм траптар белән тәмин ителергә тиеш, ике яктан да биеклегә 1,1 метрдан да ким булмаган култыкса белән бүленгән, ике яктан да, 0,15 метр биеклеккә тоташ тышланган һәм идәннән 0,5 метр биеклектә өстәмә киртәләү планкасы белән тәмин ителергә тиеш.

145. Жир эшләрен башкаргандатүбәндәгеләрне үтәргә кирәк:

1) агачларны һәм куакларны 2 м биеклектәге тоташ койма белән киртәләргә, коймаларны агач кәүсәсеннән 0,5 м дан да ким булмаган ераклыкта өчпочмаклар урнаштырырга, шулай ук 0,5 м радиуста өчпочмак тирәли агач түшәмә салырга, агачларның кәүсәләрен саклык белән бәйләргә һәм куакларның ябалдашларын бәйләргә;

2) агачларның һәм куакларның тамыр системасы ялангач калуга һәм зарарлануга юл куймаска;

3) агач һәм куакларны туфрак һәм төзелеш чүп-чары белән күммәскә;

4) 0,2 - 0,3 м тирәнлеккә үсемлек грунттын кисеп алырга, Башкарма комитет билгеләгән махсус урыннарда күчерергә, территорияләрне төзекләндерүгә, газоннар, чәчәк түтәлләре урнаштыруга; үсемлек грунтты белән эшләгәндә, аны аскы грунт белән катнаштырудан, пычранудан, юылудан һәм жыллэтүдән сакларга;

5) Башкарма комитет билгеләгән урыннарда грунтны чыгару;

6) күчереп утырту өчен яраклы агачларны һәм куакларны әлегә яисә башка объектны яшелләндергәндә казып алырга һәм кулланырга;

7) яшел үсентеләрне су басу мөмкин булган очракта, дренаж жайланмасын урнаштырырга;

8) юлларның, мәйданнарның, ишегалды территорияләренең, тротуарларның тундырылуын һәм асфальтлауны башкарганда, агач тирәсендә диаметры 1,5 метрдан да ким булмаган буш кинлекләр (ирекле лункалар) калдырырга;

9) төзелеш материалларын агачтан 2,5 м һәм куаклардан 1,5 м ераклыкта берләштерергә. Янучан материалларны агач һәм куаклардан 10 м дан да якын куймаска;

10) яшел утыртмаларны юкка чыгаруга (зарарлауга) юл куймыйча, күтәртү краннары һәм башка төр техника урнаштыру өчен керү юллары һәм урыннар булдырырга;

146. Юл өслекләре, тротуарлар, газоннар һәм башка казылган участкалар аларның сыйфатын киметмичә тулы күләмдә рөхсәт иткәндә күрсәтелгән срокларда торгызылырга тиеш.

147. Юлларның (магистральләрнең) юл өлешләрендә, урамнарда, майданнарда төзелеш эшләрен башкару жәяүлеләр һәм юл хәрәкәте иминлеген тәмин итү шартларын исәпкә алып оештырылырга тиеш. Тротуарларда, жәяүлеләр юлларында эшләр башкарганда, кешеләр үтү өчен уңайлы һәм имин шартлар тәмин ителергә тиеш.

148. Жир эшләре башкарганда урамнарда, тротуарларда хәрәкәтнең өлешчә яисә тулысынча ябылуы башкарма комитет һәм Россия Эчке эшләр министрлығының ЮХИДИ бүлеге белән килештереп башкарыла.

149. Тротуар һәм жәяүлеләр юллары траншеялары белән кисешкән урыннарда кисешкән юл яисә тротуарның бөтен киңлегенә жәяүлеләр өчен күчеш күперләре урнаштырылырга һәм ике яктан кимендә 1 метр биеклеккә киртә булырга тиеш.

150. Хәрәкәт куркынычсызлыгы һәм билгеләнгән таләпләрне үтәү өчен җаваплылык законнар нигезендә эшләр башкаруга рөхсәт бирүдә күрсәтелгән зат җаваплы була.

151. Асфальт-бетон өслекләрне салдыруучастокның чикләрен кисеп билгеләп куйганнан соң ачыла. Юл өлешендә һәм аның янындагы территориядә сүтелгән асфальт-бетон өслекне (скол) юлга өеп кую тыела. Аннан соңгы жир эшләре юлларның сакланып кала торган участкаларында грунт һәм юл катламын бозмыйча механикалаштырылган ысул белән башкарылырга, жир эшләрен башкару проект нигезендә башкарыла.

152. Жир эшләрен башкаручы оешма, юридик яки физик зат эшләргә үткәрү урынын, оешма исеме, телефон номерын һәм эш башкаручының фамилиясен күрсәтеп, барлык периметр буенча типик киртәләр белән бүлә. Кич һәм төнлә урамнарның, майданнарның, юл йөрү юлларының юл өлешендә урнашкан арадагы киртәләрдә өстәмә рәвештә яктырту урнаштырылырга тиеш.

153. Транш һәм котлованнарны күмү 0,2 метрдан да артык булмаган катлам белән, һәр катламны жентекләп тыгызлап тутырып башкарыла; кышкы вакытта күмү бөтен тирәнлегенә буенча 1,0 метрдан да ким булмаган ком һәм эрегән грунт белән башкарыла.

154. Юл өлешендә траншеяларны тутыру катламнарны кулдан яисә механикалаштырылган трамбовкалар тыгызлап һәм елның жылы вакытында су сибеп, һәр катлам тыгызлап тутырыла.

155. Жир эшләрен башкарганнан соң бозылган газоннар, яшел үсентеләр, борт ташы һәм асфальт-бетон катламы сыйфатлы һәм хәрәкәт итү өлешендә бөтен киңлегендә, яисә тротуарның ярылу урынында торгызыла.

156. Урамны траншеялар белән кисеп чыкканда, юл өлешендә асфальт-бетон өслек карталар белән торгызыла - һәр якка кимендә биш метр, ә тротуарда - кимендә өч метр, шул ук вакытта юлдагы борт ташының биеклеген 15 сантиметр, ә тротуарныкын - асфальт дәрәжәсендә тәмин итеп башкарыла.

157. Асфальт-бетон өслекне яңарту, эгәр аерма бер метрдан артмаса, эшләр беткәч һәм траншея салганнан соң ук башкарыла. Елның кышкы чорында траншеялар салганнан соң, асфальт-бетон өслеге урынына юл плитәләреннән яки штоклы материалларыннан (битум белән капланган кирпеч, булыжник һ.б.), автотранспортның тоткарлыксыз йөрүе һәм жәяүлеләр үтүе өчен вакытлыча өслек ясала. Даими өслек рөхсәт ителгән вакытта урнаштырыла.

158. Урамнарда, юлларда, тротуарларда, мәйданчыкларда жир эшләре башкарылганнан соң, асфальт-бетон өслек торгызыла.

159. Асфальт-бетон түшәлешле тротуарларны, жәяүлеләр юлларын, коммуникацияләрне озайткан вакытта юлларны бозган очракта, катлам тротуарларның, юлларның бөтен киңлегенә торгызыла, борт ташын торгызу буенча тиешле эшләр башкарыла.

160. Юллар, урамнар, мәйданнарның түшәмнәре, эгәр түшәмнең киңлегенә машиналар йөрү өлешенә $1/3$ өлешеннән артып китсә, хәрәкәт итү өлешендә аркылы траншея корылган булса, ярылу киңлегенә урамның тиешле участогы, юл, мәйданның $1/50$ өлешеннән артып киткән булса, шул ук тәртиптә яңадан торгызыла.

161. Жир эшләрен башкару урынында яки аның тишелгән урынында асфальт-бетон өслеген сыйфатсыз торгызу очрагында, ике ел дэвамында аны кабат торгызуны каплату эшләрен башкарган оешма башкара.

162. Су басу эшләрен башкару урыннарында һәм алар янындагы территорияләрдә су һәм кар суларын агызу эшләрен башкаручы оешма тәэмин итәргә тиеш. Коеларны, яңгыр рәшәткәләрен һәм лотокларны саклау өчен коеларга, яңгыр суларына һәм лотокларга керү мөмкинлеген тәэмин итүче агач щитлар һәм тартмалар кулланылырга тиеш.

163. Гамәлдәге коммуникацияләр белән кисешкән урыннарда траншеялар салу элгеге жир асты коммуникацияләреннән файдаланучы оешмалар вәкилләре катнашында башкарыла.

164. Жир эшләрен башкару өчен жаваплы зат тиешле оешмаларга траншея һәм котлованнар салынган вакыт турында вакытында хәбәр итәргә тиеш.

165. Гамәлдәге жир асты корылмалары (торбаүткәргечләр, коелар, кабельләр, фундаментлар) тирәсендә жир эшләре башкарганда эшләренә оештыру проектында каралмаган ераклыктарда экскаваторлар куллану тыела. Мондый очрактарда эшләр кулдан гына башкарыла. Жир эшләрен каткан грунтта алып барганда, төшөп баручы клиник жайланмаларны газүткәргечләрдән 5 метр ераклыктан якынара арада, электр үткәргечләреннән, электр кабельләреннән һәм башка жир асты коммуникацияләреннән 3 метрдан якынара арада куллану тыела, ава торган клинлы жайланмаларны торак йортларга турыдан-туры якын куллану тыела.

166. Барлык күрсәтелгән эшләр жир эшләре алып баручы предприятиеләреннән көчләре һәм чаралары исәбеннән башкарыла.

167. Жир эшләрен башкарганда түбәндәгеләр тыела:

1) юлларда жир эшләрен башкару башкарма комитет һәм Россия Эчке эшләр министрлығы идарәсеннән ЮХИДИ бүлгеге белән килештермичә эшләү тыела;

2) проектта күрсәтелмәгән жир асты корылмалары, коммуникацияләр

ачыкланган очракта, жир эшлэрен башкаруга комачауламаса да, кызыксынган оешма белэн килештермичэ, башкару тыела;

3) гамэлдэге жир асты корылмаларының расланган проектта каралмаган телэсэ нинди күчеше кызыксынган оешма һәм муниципаль берәмлекнең вәкаләтле органы белэн килештермичэ, эгәр дә элеге корылмалар житештерүгә комачауламаса да башкару тыела;

5) урамнарның якын-тирә участокларын пычрату һәм яңгыр сулары канализациясе чүпләү, су үткөрү торбалары, кюветлар һәм газоннарны күмү тыела;

б) траншеялардан, котлованнардан, коелардан машина юлына, тротуарларга су чыгару тыела, бозлавык барлыкка килүне булдырмас өчен яңгыр сулары канализациясе хужасы белэн килешенеп, су элеге участкагы гамэлдэге яңгыр канализациясенә жибәрелергә тиеш;

7) башкарма комитет рөхсәтеннән башка агачларны, куакларны кисү һәм аларның тамырларын ачу тыела;

8) авария эшлэреннән тыш, яшел утыртмаларны юкка чыгару тыела;

9) жир асты коммуникацияләренең чыгу юллары булмаган кабель, торбалар салу өчен салынган траншеяларны геодезия хезмәте тарафыннан контроль узганчы каплау тыела;

10) кое һәм камераларның люклары капкачларын, яңгыр кабул итә торган кое рәшәткэлэрен, юл катламнары лотокларын, яшел үсентелэрне, шулай ук газоннарда, гамэлдэге жир асты коммуникацияләре трассаларында, газүткәргечлэрнең, жылылык трассаларының, электр тапшыру линиялэрен һәм элемтә линиялэрен грунт белэн каплау;

10) грунтны котлованнан, траншеядән, юл тагаракларынан төзелеш майданчыкларынан читкә чыгару.

168. Урамнарда һәм юлларда кар һәм яңгыр сулары коелары юл өслеге белэн бер дәрәжэдә торгызылырга тиеш.

169. Траншея һәм котлованнарны жир эшлэрен башкаруга бирелгән рөхсәттә күрсәтелгән срукта күмү рөхсәт биргән орган вәкиле катнашында мәжбүри акт төзеп башкарылырга тиеш.

170. Саклау зоналары чиклэрндә урнашкан жир кишәрлеклэрндә үткэрелә торган эшлэр Россия Федерациясенә гамэлдэге законнары нигезендә гамэлгә ашырыла.

III кисәк. Төзеклэндерү объектларын тоту һәм эксплуатацияләү тәртибе

26 бүлек. Төзеклэндерү объектларын карап тоту буенча эш башкару.

171. Төзеклэндерү объектларын (агымдагы, капитал) ремонтлау эшлэре түбэндәгелэрне үз эченә ала:

1) кирәк булган саен, юллар, машина юллары, тротуарлар өслеклэрэн һәм аларның конструктив элементларын торгызу һәм алмаштыру;

2) кирәк булган саен МАФны һәм аларның аерым элементларын

урнаштыру, алмаштыру, торгызу;

3) санитария кагыйдэләре һәм нормалары нигезендә контейнер майданчыкларын яңарту, кирәк булганда урналарны алга таба алмаштырып кую;

4) кирәк булган саен яшел үсентеләрне карау буенча агымдагы эшләр;

5) жимерелгән коймаларны һәм майданчыкларның жиһазларын ремонтлау һәм торгызу;

б) тышкы яктырту объектларын торгызу, кирәк булган саен тышкы яктырту терәкләрен буяу, эмма кимендә ике елга бер тапкыр;

7) корыган, авария хәлендәге һәм декоратив күренешен югалткан яшел утыртмаларны бетерү, агач төпләрен казып алу, агач һәм куаклар утырту, газоннар чөчү, үсемлекләрне санитар кисү, үсеп чыккан жирләрен кисәргә һәм тере киртә булдырырга, киселгән жирләрен дөваларга.

172. Төзекләндерү эшләре төрөнөң характерын билгеләү (агымдагы, капитал) тиешле төзекләндерү өлкәләрендә гамәлдә булган норматив документлар нигезендә башкарыла.

173. Төзекләндерү объектларын карап тоту эшләре түбәндәгеләрне үз эченә ала:

1) Тиешле территориядә урнашкан барлык элементларны һәм төзекләндерү объектларын, объектларга, төзекләндерү һәм аларны карап тоту элементларына карата таләпләрнең төзеклеген, зыян күрүләрен һәм башка таләпләрне бозуларны ачыклау максатларында көн саен карап чыгу. Күрсәтелгән бозулар ачыкланган очракта, соңгылары 14 календарь көн эчендә, әлегә Кагыйдәләр белән башка сроклар билгеләнгән эш төрләреннән тыш, бетерелә;

2) яшел утыртмаларны карау чаралары (су сибү, газоннары чабу һ.б.);

3) яңгырлы һәм грунт суларын чыгару өчен билгеләнгән канауларны, торбаларны, дренажларны, калдыклардан һәм чүп-чардан чистартуны яз көне һәм аннан соң жыелган саен үткөрү;

4) МАФны һәм төзекләндерү элементларын, кирәк булган саен, әлегә объектларның техник һәм эстетик торышын исәпкә алып, чистарту, буяу, елга кимендә бер тапкыр;

5) чүп-чар жыелган саен (аларны тулыландырмыйча), аларны юу һәм дезинфекцияләү айга бер тапкыр (елның жылы вакытында), буяу - елга бер тапкырдан да ким түгел, ә металл чүп савытларын елына кимендә ике тапкыр чистарту (язын һәм көз көне);

б) территорияне көндәлек жыештыру (себерү, чүп-чар, кар, бозны алу, төзекләндерү объектларын чиста тоту өчен башка технологик операцияләр уздыру);

7) расланган графиклар нигезендә, даими-план системасы буенча калдыклар жыю һәм алып китү.

174. Ишегалды территорияләрен карап тоту һәм жыештыру эшләре Кагыйдәләр һәм торак фондын техник эксплуатацияләү нормалары белән билгеләнгән күләмдә һәм даими рәвештә башкарыла.

175. Яшел үсентеләрне кисүдән (зарарлаудан) калдыкларны жыю әлеге яшел үсентеләрне кисү эшләрән башкаручы оешмалар тарафыннан гамәлгә ашырыла.

176. Яшел үсентеләрне кисүдән (зарарлаудан) калдыкларны чыгару эш көне дәвамында - төп урамнар һәм магистральләр буйлап һәм тәүлек дәвамында - икенчел әһәмияттәге урамнардан һәм ишегалды территорияләрәннән башкарыла. Яшел үсентеләр киселгәннән соң калган чүплекләр тәүлек дәвамында районның төп урамнарында һәм магистральләрендә, өч тәүлек дәвамында –икенчел әһәмияткә ия урамнарда һәм ишегалды территорияләрендә бетерелә.

Ауган агачлар үзләренә бирелгән территориянең милекчесе тарафыннан кичекмәстән юлларның, тротуарларның машина узу өлешеннән, токсыз үткәргечләрдән, торак һәм житештерү биналарының фасадларынан, ә башка территорияләрдән табылган вакыттан 8 сәгать эчендә жыештырыла.

177. Контейнерлы майданчыклары санитария нормаларына һәм кагыйдәләренә туры китерелергә тиеш.

178. Кешеләрнең массакүләм булу урыннары (территориянең базарлар, сәүдә зоналары һ.б.) чисталыкта тотылырга тиеш.

27 бүлек. Көзге-кышкы чорда муниципаль берәмлек территориясендә урып-жыю эшләрән оештыру һәм үткәрү

179. Территорияне көзге-кышкы жыештыруны 16 октябрдан 14 апрельгә кадәр башкарырга кирәк һәм чүп-чарны, коелган яфракларны, кар һәм бозны, пычракны жыеп алуны, урамнарда хлорид катыш ком сибүне күздә тотарга кирәк. Агымдагы кышның уртача климат үзенчәлекләре күпкә үзгәргән очракта, кышкы жыештыруларны башлау һәм төгәлләү сроклары үзгәрергә мөмкин.

180. Урып-жыю техникасын кышкы чорда эшләүгә әзерләү чаралары Башкарма комитет билгеләгән срокларда уздырыла.

181. Яңа гына яуган карны өемнәргә һәм вак өемнәргә салу барлык урамнарда, майданнарда, яр буйларында, бульварларда һәм скверларда рөхсәт ителә, алар автотранспортның узуына һәм жәяүлеләр йөрүенә комачауламаска тиеш, һәм 24 сәгать эчендә чыгарылырга тиеш.

182. Урамның киңлегә һәм хәрәкәт характерына карап, анда валларны я машина юлының ике ягын, я тротуар буйлап йөрү өлешенең бер ягына, кирәкле чыгу- үтү урыннарын калдырып, салырга кирәк.

183. Ком сибүне һәм бозлавыкка каршы махсус материаллар белән эшкәртүне кар ява башлагач та яки бозлавык барлыкка килүгә башларга кирәк. Беренче чиратта бозлавык вакытында таулы урыннарда, юл чатлары, жәмәгать транспорты тукталышы урыннары, жәяүлеләр кичүләренә сибелә.

184. Жәяүлеләр хәрәкәте интенсив булган зоналарда кеше һәм хайваннар сәламәтлегенә, үсемлекләргә, аяк киemenә зыян китерә торган химик реагентларны куллану (яки минимумга житкерү) тыела. Тротуарларга хлоридсыз коры ком сибәргә кирәк.

185. Барлык тротуарларны, ишегалларын, урамнарның, майданнарның

машиналар йөри торган өлешен, яр буйларын, базар майданнарын һәм асфальт өслекле башка участокларны кардан һәм бозлы кардан кырып алып арындырырга һәм 8.00 сәгатькә кадәр ком сибәргә кирәк.

186. Урамнарны, майданнарны, күперләрне, плотиналарны, скверларны һәм бульварларны кардан һәм боздан чистартуны кичекмәстән кар явудан башларга һәм, беренче чиратта, магистраль урамнан, автобус трассаларыннан, күперләрдән, плотиналардан һәм юлүткәргечләрдән, пычратмас өчен, транспортның өзлексез хәрәкәтен тәмин итү өчен башкарырга кирәк.

187. Кар вакытлыча жыела торган урыннар ел саен Татарстан Республикасы буенча Роспотребнадзор идарәсенә территорияль бүлеге белән килештереп, башкарма комитет тарафыннан билгеләнә.

188. Жәмәгать транспорты тукталышларыннан, жир өсте жәяүлеләр кичүләреннән, күперләрдән һәм юлүткәргечләрдән, кешеләр күпләп йөри торган урыннан (эре сәүдә үзәкләреннән, базарлардан һ.б.), хастаханәләр һәм башка социаль әһәмиятле объектлардан, юл хәрәкәте куркынычсызлыгын тәмин итүче урамнан һәм башка территорияләрдән кар явып үткәннән соң 24 сәгать эчендә кар чыгару.

189. Кар чистарту техникасы урамнарны, машина юлларын, махсулаштырылган оешмалар майданнарын жыештырганда бордюр кырыйларындагы лотокларны жыюны һәм жәяүлеләр кичүләрен, керү урыннарын, төзелеш ягыннан да, юлның икенче ягыннан да чистартуны тәмин итәргә кирәк.

190. Тротуарлар, ишегалды территорияләре һәм юллар кардан һәм боздан каты өслеккә кадәр чистартылырга тиеш. Боз катламы (бозлавык) барлыкка килгәндә, бозлавыкка каршы материаллар белән эшкәртелә. Ишегалды территорияләрен һәм машина юлларын чистарту һәм эшкәртү вакыты кар яуганнан соң 12 сәгатьтән артмаска тиеш.

191. Кар жыю эшләрен (механикалаштырылган себерү һәм тротуарларда, жәяүлеләр өчен юллар һәм жәмәгать пассажир транспорты утырту майданчыклары) кар яву тәмамлануга ук башларга кирәк. Озак кар яуганда кар чистарту һәм бозлавыкка каршы материаллар белән эшкәртү циклынын жәяүлеләр өчен куркынычсызлыкны тәмин итеп кабатларга кирәк.

192. Тротуарлар һәм баскычтан төшү урыннары яңа яуган яисә тыгызланган кар (кар-боз) катламының бөтен киңлегендә чистартылырга тиеш.

193. Кар яуган чорда тротуарлар һәм баскычлар, майданчыклар һәм бинага керү баскычлары (жәмәгать файдалану урыннары) бозлавыкка каршы материаллар белән эшкәртәргә һәм жәяүлеләр хәрәкәте өчен чистартылырга тиеш.

194. Кар яву чорында торак ишегаллары территорияләрен жыештыру Торак фондының кагыйдәләре һәм техник эксплуатация нормаларында билгеләнгән срокларда һәм вакыт аралыгында башкарыла.

195. Ишегалды территорияләреннән һәм квартал эчендәге машина юлларыннан чистартыла торган кар, автотранспорт һәм жәяүлеләр хәрәкәтенә комачауламый торган урыннарда ишегаллары территорияләрендә

төзелергә рөхсәт ителә. Кар өеп куйганда яшел үсентеләрне зарарлау рөхсәт ителми.

196. Кышкы вакытта биналарның хужалары һәм арендаторлары тарафыннан түбәләрне кардан, боздан һәм боз сөңгеләреннән чистарту оештырылырга тиеш.

197. Жәяүлеләр зоналарына чыга торган яклардагы биналарның түбәләрен боздан чистарту куркыныч участокларны алдан коймалап кую белән, шунда ук башкарылырга тиеш. Тышкы сулы түбәләренә, аны 30 сантиметрдан артык жыймыйча, вакыт-вакыт кардан чистартырга кирәк.

198. Биналарның түбәләрен кардан, боздан чистарту, аны тротуарларга ташлау тәүлекнең якты вакытында гына рөхсәт ителә. Түбәдән кар ташлау, шулай ук яссы түбәләрдән эчке ишегалды территорияләренә чыгарылырга тиеш. Биналарның түбәсеннән ташланган кар һәм боз сөңгеләре шунда ук машиналар йөри торган өлешкә жыештырыла һәм алга таба машиналар йөрү өлешен жыештыручы оешма тарафыннан урнаштырыла. Кар, боз һәм чүп-чарны су торбалары чокырларына ыргыту тыела. Түбәләрдән кар төшкәндә агачларның, куакларның, урам электр яктырткычларының һава линияләренә, растаямаларның, реклама конструкцияләренә, светофор объектларының, юл билгеләренә, элемент линияләренә һәм башкаларның сакланышын тәмин итүче чаралар күрелергә тиеш.

28 бүлек. Муниципаль берәмлекнең гомуми файдаланудагы территорияләрендә язгы-жәйге чорда жыештыру эшләрен оештыру һәм уздыру

199. Территорияне язгы-жәйге жыештыру 15 апрельдән 15 октябрьгә кадәр башкарыла һәм урамнарның, тротуарларның, майданнарны юу, су сибү һәм машина юлларын себерүне күздә тотта.

200. Урамнарның һәм майданнарның машиналар йөрү өлешенә бөтен киңлеген юарга кирәк.

201. Лотокларны һәм бордюрларны комнан, тузаннан, юудан соң чүп-чардан жыюны 7.00 сәгатькә тәмамларга кирәк.

202. Тротуар һәм ишегалды территорияләрен, яшел утыртмаларны һәм газоннарны юу һәм су сибү элге территорияне файдаланучы оешмалар һәм биналар милекчеләре көче белән башкарылырга тиеш.

203. Юл өслекләрен һәм тротуарларны юуны, шулай ук тротуарларны себерүне 23.00 сәгатьтән 7.00 сәгатьләр аралыгында башкарырга, ә юлларны дымлы себерүне 9.00 сәгатьтән 21.00 сәгатькә кадәр башкарырга кирәк.

204. Муниципаль берәмлек территориясендә, автомобиль юлларының бүленгән полосасында, автомобиль юлларының, автозаправка пунктларына һәм юл буе сервисының башка объектларына якин территорияләренә бүлү полосаларында үлән капламының биеклегенә 20 см дан артмаска тиеш.

205. Ишегалды территорияләрен, эчке юлларны һәм тротуарларны тузаннан һәм вак көнкүреш чүп-чарыннан күчерү механикаштырылган ысул яисә кулдан башкарыла; территориядә чисталык эш көне дэвамьнда сакланырга тиеш.

29 бүлек. Каты коммуналь калдыктарны жыю, транспортировкау, эшкертү, утильлөштөрү, зарарсызландыру, күмү

206. Каты коммуналь калдыктар милекчеләре белән эш итү буенча хезмәт күрсәтүләргә төзелгән шартнамә нигезендә муниципаль берәмлек территориясендә каты коммуналь калдыктарны жыю, транспортировкау, эшкертү, утильлөштөрү, зарарсызландыру, күмү региональ оператор тарафыннан тәмин ителә.

IV кисәк. Жирлек тирәлеген комплекслы төзекләндерү һәм үстерү проектларын тормышка ашыру һәм карарлар кабул итүдә ижтимагый катнашу формалары һәм механизмнары

30 бүлек. Гомуми нигезләмәләр. Жәмәгать катнашуының бурычлары, файдасы һәм формалары

207. Халыкның әйләнә-тирә мохиттән канәгатьлеген арттыру, тормыш һәм тирәлекнең сыйфатын күтәрү максатыннан, карарлар кабул итүгә һәм территорияләргә төзекләндерү проектларын тормышка ашыруга актив шәһәрлеләргә, жәмәгатьчеләк вәкилләргән жәлеп итү, торақ пунктны үстерүнең барлык субъектлары фикерен реаль исәпкә алу зарур.

208. Барлык кызыксынучы яктарның киң катнашуын тәмин итү өчен ижтимагый мәнфәгатьләргә, теләкләргә һәм һөнәри экспертизаны оптималь яраштыру кирәк:

- 1) ижтимагый таләпне ачыклау этабында ижтимагый катнашуның максимизациясе, хәрәкәтләнүчеләргә формулировкалары кыйммәтләр һәм билгеләмәләр карала торган проектның максатлары;
- 2) бурычларны хәл итүнең альтернатив концепцияләргән эшләүдә ижтимагый катнашуны һәм һөнәри экспертизаны берләштөрү, шул исәптән проект семинарлары һәм ачық конкурслары механизмын кулланып;
- 3) әлегә территориягә һәм әлегә мәсьәләгә мөнәсәбәтле торақ пунктлар тормышының барлык субъектларын жәлеп итеп төзелгән вариантларны карау;
- 4) Сайланган концепцияне белгечләргә эшләп бетерүгә тапшыру, яңадан финал чишелешен карау, шул исәптән аның нәтижәлеген арттыру һәм барлык кызыксынучы субъектлар катнашында жәлеп итүчәнлегә.

31 бүлек. Жәмәгать катнашуының принципнары һәм механизмнары

209. Жәмәгатьчеләктә катнашуның барлык формалары барлык кызыксынучы яктарны тулысынча кертүгә, аларның чын мәнфәгатьләргән һәм кыйммәтләргән ачыклауга, аларны проектка чагылыш табуга, проектларны гамәлгә ашыруның максатлары һәм планнары буенча килешүгә ирешүгә, территорияне үстерү стратегиясен гамәлгә ашыручы проектлар тирәсендә

жирлек тормышының барлык субъектларын мобилизациялөүгә һәм берләштерүгә юнәлдерелгән.

210. Территорияләргә төзекләндерү проектлары буенча ачык фикер алышуны проект бурычларын формалаштыру этабында һәм проектлау этапларының һәркайсы йомгаклары буенча оештырырга кирәк.

211. Территорияләргә төзекләндерүгә һәм үстерүгә кагылышлы барлык карарлар, тиешле территорияләрдә һәм авыл тормышының барлык субъектларында яшәүчеләрнең фикерен исәпкә алып, ачык һәм сөйләшенеп кабул ителергә тиеш.

212. Халыкка һәм авыл тормышының башка субъектларына төзекләндерү һәм әйләнә-тирә мохитне комплекслы үстерү өлкәсендәге бурычлар һәм проектлар турында мәгълүмат бирү һәм мәгълүмат алу мөмкинлеген арттыру өчен «Интернет»челтәрендә интерактив портал булдырырга киңәш ителә.

213. «Интернет» челтәренә төп проект һәм конкурс документациясеннән ирекле файдалануны тәмин итәргә, шулай ук төзекләндерү проектлары буенча гавами фикер алышуларның видеоязмасын һәм аларны махсулаштырылган муниципаль ресурсларда урнаштыруны тәмин итәргә кирәк. Моннан тыш, проектлар материалларын ачыктан-ачык шәрехлөү һәм тикшерү мөмкинлеген тәмин итәргә тәкъдим ителә.

214. Карарлар кабул итү һәм комплекслы төзекләндерү проектларын гамәлгә ашыру процессында гражданнарның катнашуын гамәлгә ашыру өчен түбәндәге форматларга ия булырга кирәк:

1) территорияне үстерү максатларын һәм бурычларын бергәләп билгеләү, мохит проблемаларын һәм потенциалын инвентарьлаштыру;

2) активлыкларның төп төрләрен, функциональ зоналарны һәм аларның сайланган территориядә үзара урнашуын билгеләү;

3) жиһазлар, капитал булмаган объектлар, кече архитектура формалары, аларның функциональ билгеләнешен, тиешле габаритларны, стиль чишелешен, материалларны тикшерү һәм сайлау;

4) территориянең функциональ зоналарын исәпкә алып, өслек типларын сайлауда консультацияләр;

5) яшелләндерүнең фаразланган типлары буенча консультацияләр;

6) фаразланган яктырту һәм яктырту жиһазлары типлары буенча консультацияләр;

7) проектны эшләүдә катнашу, архитекторлар, проектлаучылар һәм башка профильле белгечләр белән карарлар кабул итү;

8) проектлау процессында катнашучылар һәм булчак кулланучылар, шул исәптән жирле халыкны (олылар һәм балалар), эшмәкәрләргә, күрше территорияләргә милекчеләргә һәм башка кызыксынган якларны да кертеп, проект карарларын килештерү;

9) проектны гамәлгә ашыру процессын иҗтимагый контрольдә тотуны гамәлгә ашыру (теләсә нинди кызыксынучы яклар тарафыннан контрольдә тоту мөмкинлеген дә кертеп, шулай ук эш төркемен, проектның иҗтимагый советын, яки проектның күзәтү советын формалаштыруны да кертеп);

10) эксплуатацияләү процессын (теләсә кайсы кызыксынган як тарафыннан контрольдә тоту мөмкинлеген дә кертеп), шулай ук эш төркемен, ижтимагый советны, йә проектны эксплуатацияләүне даими бәяләү уздыру өчен проектның күзәтү советын формалаштыру) жәмәгать контролен гамәлгә ашыру.

215. Проектларны гамәлгә ашырганда жәмәгатьчелеккә планлаштырылган үзгәрешләр һәм коммуникациянең мөмкин булган барлык чаралары ярдәмендә әлеге процесста катнашу мөмкинлекләре турында мәгълүмат бирүне тәмин итәргә кирәк:

1) мәгълүмат жыю бурычларын хәл итү өчен интернет-ресурсны (жирлек сайты, социаль челтәрләр яисә кушымталар) куллану, проектның барышы турында «онлайн» катнашу һәм даими мәгълүмат житкерү, ижтимагый фикер алышулар уздыру йомгаклары буенча фото, видео һәм текст хисаплары бастырып чыгару;

2) төрле яшь төркемнәре кешеләренең киң даирәсен һәм проектның потенциал аудиторияләрен үз эченә алган жирле массакүләм мәгълүмат чаралары белән эшләү;

3) проектлана торган объектка турыдан-туры якин урнашкан торак йортларның подъездларында, шулай ук объектның үзендәге махсус стендларында урнашкан мәгълүмати такталарда афишалар һәм белдерүләр элү; кешеләрне жәлеп итү һәм туплау урыннарында (жәмәгать һәм сәүдә-күңел ачу үзәкләре, истәлекле урыннар һәм майданчыклар), проектлана торган территорияләр яисә анда урнашкан әһәмиятле һәм социаль инфраструктура объектлары холлларында (поликлиникалар, китапханәләр, спорт үзәкләре һ.б.), ижтимагый фикер алышулар уздыру майданчыгында (керү төркем зонасында, махсус мәгълүмат стендларында);

4) мәктәпләр һәм балалар бакчалары аша жирле халыкка мәгълүмат житкерү. Шул исәптән - мәктәп проектлары: рәсем конкурсын оештыру. Теләкләр жыю, иншалар, макетлар, проектлар, тарату анкета һәм укучыларның ата-аналар өчен чакыру ясау;

5) очрашуда катнашучыларны шәхсән, электрон почта аша яисә телефон аша шәхси чакырулар;

6) мәгълүматны төрле һөнәри берләшмәләргә житкерүне тәмин итү өчен социаль челтәрләр һәм интернет-ресурслардан файдалану;

7) зур булмаган анкеталар тутыру һәм жыю жайланмалары булган интерактив стендлар урнаштыру, ижтимагый тормыш үзәкләрендә һәм күп санда кешеләр булган урыннарда теләкләр жыю һәм карталар үткәрү өчен территориянең генпланы булган стендлар урнаштыру;

8) күп кеше үтеп йөри торган урыннарда, проектлау объектының үз территориясендә махсус мәгълүмат стендлары урнаштыру. Стендлар анкета, мәгълүмат һәм элементгә керү өчен дә, шулай ук ижтимагый фикер алышулар уздыру йомгаклары буенча проектлау процессының һәм хисапларны игълан итү өчен майданчыклар буларак та эшли ала.

216. Проектлар турында фикер алышу интерактив форматта, түбәндәге инструментлар ярдәмендә эшләүнең заманча төркем ысулларын жәлеп итү

һәм аларның катнашуын тәмин итү өчен, инструментларның киң жыелмасын кулланып башкарылырга тиеш: анкеталаштыру, сорапшырулар, интервью, карта ясау, фокус-төркемнәр үткөрү, кулланучыларның аерым төркемнәре белән эшләрү, проект семинарлары оештыру, проект остаханәләр (воркшоплар) оештыру, ижтимагый фикер алышулар үткөрү, өлкәннәр һәм балалар катнашында дизайн-уеннар үткөрү, мәктәп укучылары һәм студентлар белән проект остаханәләрен оештыру, мәктәп проектлары (рәсемнәр, әсәрләр, теләкләр, макетлар), территорияне эксплуатацияләүгә бәя бирү.

217. Проектлауның һәр этабында конкрет ситуация өчен максималь туры килә торган механизмнарны сайларга кирәк, алар проектта кызыксынучы барлык яклар өчен гади һәм аңлаешлы булырга тиеш.

218. Ижтимагый фикер алышулар үткөрү өчен, проектлау объекты белән янәшә урнашкан транспорт белән уңайлы зонада урнашкан, халыкка яхшы билгеле булган ижтимагый һәм мәдәни үзәкләрне (мәдәният, мәктәпләр, яшьләр һәм мәдәни үзәкләр) сайларга кирәк.

219. Ижтимагый фикер алышулар проект процессының барлык катнашучыларына карата нейтраль позициясе булган тәҗрибә модераторы катнашында үткәрелергә тиеш.

220. Очрашу нәтиҗәләре буенча, проектлы семинарлар, воркшоплар, дизайн-уеннар һәм теләсә нинди башка форматтагы ижтимагый фикер алышулар турында хисап, шулай ук очрашуның үз видеоязмасы формалаштырылырга һәм проектның мәгълүмати ресурсларында да, шулай ук, гражданнар проектның үсеш процессын күзәтә алсын өчен, муниципалитетның рәсми сайтында да, шулай ук шәрехләргә һәм бу процесска теләсә кайсы этапта кереп китәргә тиеш.

221. Проектның, проектка кадәрге тикшеренүләр нәтиҗәләре турында актуаль мәгълүматны бастырып чыгаруның квалификацияләнгән катнашуын тәмин итү өчен, шулай ук проектның үзен җәмәгать фикер алышуы үткөрүгә кадәр 14 көннән дә соңга калмыйча гамәлгә ашырыла.

222. Төзекләндерү өлкәсендә ижтимагый контрольне теләсә кайсы кызыксынган физик һәм юридик затлар, шул исәптән фото-, видеофиксация өчен техник чаралар кулланып, шулай ук «Интернет» челтәрендә интерактив порталлар кулланып гамәлгә ашырырга хокуклы. Төзекләндерү өлкәсендә җәмәгать контроле кысаларында ачыкланган һәм теркәлгән хокук бозулар турында мәгълүмат чаралар күрү өчен жирлекнең вәкаләтле башкарма хакимияте органына һәм (яисә) жирлекнең интерактив порталына «Интернет» челтәрендә жибәрелә.

223. Төзекләндерү өлкәсендә ижтимагый контроль төзекләндерү, торақ һәм коммуналь хезмәтләр өлкәсендә мәгълүматның ачыклығын һәм җәмәгать контролен тәмин итү турында законнар һәм башка норматив хокукый актлар нигезләмәләрен исәпкә алып гамәлгә ашырыла.

V кискәк. Төзекләндерү нормаларын һәм кагыйдәләрен үтәүне контрольдә тоту

224. Гражданнарны, вазыйфай һәм юридик затларны әлеге кагыйдәләрне бозган өчен җаваплылыкка тарту Россия Федерациясенең һәм Татарстан Республикасының гамәлдәге законнары нигезендә гамәлгә ашырыла.

225. Җаваплылык чараларын куллану хокук бозучыны гамәлдәге законнар һәм әлеге Кагыйдәләр нигезендә китерелгән матди зыянны түләтүдән азат итми.